

Mia Hoffrén

Velallisen sopimusrikkomusta koskevan tiedon vaikutus rekламаatiovelvollisuuteen

Lakimies
2/2023
s. 196–223

HAKUSANAT: sopimusoikeus, rekламаatio, sopimusrikkomus, tieto

1. Johdanto

Usein sopimusrikkomukseen vetoamisen edellytyksenä on, että sopimusrikkomukseen vetoava osapuoli (jäljempänä myös velkoja) ilmoittaa sopimusrikkomuksesta sopimusta rikkoneelle osapuolelle (jäljempänä myös velallinen) kohtuullisessa ajassa. Tätä ilmoitusvelvollisuutta kutsutaan rekламаatiovelvollisuudeksi.¹

Rekламаatiovelvollisuus on osa sopimusoikeuden yleisiä oppeja. Siitä säädetään useimpia keskeisiä sopimustyyppejä koskevissa laeissa. Rekламаatio-säännösten tyyppillinen sisältö on, että sopimusrikkomuksesta on ilmoitettava vastapuolelle kohtuullisessa ajassa uhalla, että oikeus esittää vaatimuksia rikkomuksen nojalla muutoin menetetään (KL² 32 §, KSL³ 5:16 a.1, KSL 8:16.1, KSL 9:16.1, AsKL⁴ 4:19, AsKL 6:14 ja MK⁵ 2:25). Suuressa osassa sopimustyyppejä rekламаatiovelvollisuus on kuitenkin laissa sääntelemättä joko siksi, että kyseistä sopimustyyppiä koskevaa lainsäädäntöä ei ole, tai siksi, että sopimustyyppiä kos-

* *Mia Hoffrén*, OTT, professori, Itä-Suomen yliopisto. Kiitän osuvasta ja hyödyllisestä palautteesta, jota sain anonyymien vertaisarvioinnin perusteella. Artikkelissa viitataan eräisiin korkeimman oikeuden ratkaisuihin, joissa olen ollut esittelijänä (KKO 2016:69, KKO 2017:71, KKO 2018:38 ja KKO 2019:94). Koska olen esittelijänä tutustunut laajasti kyseisten asioiden oikeudenkäyntiasiakirjoihin, on syytä erikseen mainita, että artikkelissa ratkaisuihin esitetty perustuu yksinomaan julkaistuihin ratkaisuselosteisiin. Artikkelissa esittämäni kannanotot ovat luonnollisesti omiani.

1. Termiä rekламаatio voidaan käyttää suppeammassa ja laajemmassa merkityksessä. Suppeassa merkityksessä termillä viitataan nimenomaan sopimusrikkomusta koskevaan ilmoitukseen, joka on edellytyksenä sopimusrikkomukseen perustuvien vaatimusten esittämiselle. Laajemmassa merkityksessä rekламаatiolla voidaan viitata muihinkin ilmoituksiin, joiden tarkoituksena on tuoda oma käsitys oikeustilasta vastapuolen tietoon. Ks. termin eri merkityksistä esim. Marja Luukkonen Yli-Rahnasto, Rekламаatiovelvollisuus. *Alma Talent* 2021, s. 30–31. Tässä kirjoituksessa termiä rekламаatio käytetään suppeassa merkityksessä eli sillä viitataan nimenomaan sopimusrikkomusta koskevaan ilmoitukseen.
2. Kauppalaki 355/1987.
3. Kuluttajansuojalaki 38/1978.
4. Asuntokauppalaki 843/1994.
5. Maakaari 540/1994.

kevaan lakiin ei sisälly säännöksiä reklaamaatiosta.⁶ Reklaamaatiovelvollisuuden on vakiintuneesti katsottu koskevan sopimusoikeuden yleisten oppien nojalla myös muita kuin laissa säädettyjä sopimustyyppejä.⁷ Lisäksi reklaamaatiovelvollisuudesta voidaan sopia.

Reklaamaatiovelvollisuuden asema osana sopimusoikeuden yleisiä oppeja ei tarkoita, että kaikkia sopimustyyppejä ja sopimusrikkomuksia koskisi samanlainen reklaamaatiovelvollisuus. Vaikka oikeuskäytännössä reklaamaatiovelvollisuus on katsottu lähtökohdaksi myös laissa sääntelemättömissä tilanteissa, reklaamaatiovelvollisuutta ei ole pidetty poikkeuksettomana vaan yleisen periaatteen merkitystä tietyn sopimustyyppin ja sopimusrikkomuksen yhteydessä on arvioitu kyseisen sopimustyyppin ja sopimusrikkomuksen ominaispiirteiden valossa (ks. esim. KKO 2021:69, erityisesti kohdat 25–35). Oikeuskirjallisuudessakin on korostettu sopimustyyppi- ja sopimusrikkomuskohtaisen arvioinnin tarvetta.⁸ Myös reklaamaation sisältöä koskevat vaatimukset vaihtelevat sopimustyyppi- ja sopimusrikkomuskohtaisesti. Yleensä ensi vaiheessa riittää niin sanottu neutraali reklaamaatio eli ilmoitus siitä sopimusrikkomuksesta, johon reklaamaation tekijä haluaa vedota. Toisinaan edellytetään niin sanottua yksilöityä reklaamaatiota, jossa sopimusrikkomukseen vetoava osapuoli ilmoittaa sopimusrikkomuksen lisäksi niistä vaatimuksista, jotka hän sopimusrikkomuksen perusteella esittää.⁹

6. Esimerkkeinä laeista, joissa ei säädetä reklaamaatiovelvollisuudesta, voidaan mainita laki kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä (1074/2000) sekä sijoituspalvelulaki (747/2012). Reklaamaatiosta kiinteistövälityssopimuksissa ks. Mia Hoffrén, Virhevastuu asunnon ja asuin-kiinteistön kaupassa. 2., uudistettu painos. Alma Talent 2021, s. 338–339, 344–347 ja Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 214–226. Reklaamaatiosta sijoituspalvelusopimuksissa ks. Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 157–173.

7. Ks. esim. Johan Bärlund, Reklamation i konsumentavtal: en kontraktsrättslig studie av konsumentens reklamation som en förutsättning för att konsumenten skall kunna åberopa näringsidkarens avtalsbrott. Juristförbundets förlag 2002, s. 126; Olli Norros, Velvoiteoikeus. Toinen, uudistettu painos. Alma Talent 2018, s. 548 ja Luukkonen Yli-Rahnasto, s. 2–3 sekä oikeuskäytännöstä esim. KKO 2018:38, kohta 22; KKO:2019:94, kohta 7; KKO 2020:6, kohta 12 ja KKO 2021:69, kohta 22.

8. Norros (2018, s. 549) pitää sinänsä kiistattomana, että reklaamaatio on osa velvoiteoikeuden yleisiä oppeja, mutta näkee reklaamaation soveltamisalan varsin rajallisena. Norroksen mukaan reklaamaatiovelvollisuuden ydinalaa ovat kauppasopimukset ja muut kertaluonteista suoritusta koskevat sopimukset, kun taas reklaamaation merkitys pitkäkestoisten suoritusvelvollisuuksien kannalta on epäselvä. Lisäksi hän katsoo, että yleisen periaatteen mukaan reklaamaatiovelvollisuus koskee vain suorituksen virhettä, ei viivästystä. Ruotsissa sopimustyyppi-kohtaisen arvioinnin merkitystä on korostanut erityisesti Stefan Lindskog, Preskription: Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid. 5 uppl. Norstedts Juridik 2021, s. 731. Luukkonen Yli-Rahnasto (2021, s. 50–55) pitää laintuntemisvelvollisuuden näkökulmasta ongelmallisena sitä, että reklaamaatiovelvollisuus perustuu usein kirjoitetun lain sijaan sopimusoikeuden yleisiin oppeihin. Hän ei kuitenkaan tällä perusteella kyseenalaista yleisiin oppeihin perustuvaa reklaamaatiovelvollisuutta *de lege lata* mutta pitää toivottavana, että reklaamaatiovelvollisuudesta säädettäisiin mahdollisimman usein laissa.

9. Neutraalia reklaamaatiota nimitetään myös suppeaksi reklaamaatioksi ja yksilöityä reklaamaatiota erityiseksi, yksityiskohtaiseksi tai laajaksi reklaamaatioksi. Toisinaan reklaamaatiolla tarkoite-

Reklamaatiota voidaan pitää velallisen kannalta erityisen tärkeänä silloin, kun velallinen ei tiedä rikkoneensa sopimusta. Tällöin velallinen ei ilman velkojan tekemää virheilmoitusta voisi varautua velkojan sopimusrikkomuksen perusteella esittämiin vaatimuksiin eikä ryhtyä toimenpiteisiin asian selvittämiseksi, sopimusrikkomuksen haitallisten vaikutusten torjumiseksi tai mahdolliseen sopimusrikkomusta koskevaan riitaan varautumiseksi. Sen sijaan silloin, kun velallinen tietää sopimusrikkomuksesta, reklamaation tarve vaikuttaa vähäisemmältä. Sopimusrikkomuksesta tietoinen velallinen voi varautua siihen, että sopimusrikkomuksen perusteella tullaan esittämään vaatimuksia, ja hänen on siksi mahdollista pyrkiä aktiivisesti selvittämään asiaa esimerkiksi ryhtymällä oma-aloitteisesti toimenpiteisiin sopimusrikkomuksen oikaisemiseksi tai tiedustelemalla velkojalta tämän näkemystä tilanteen ratkaisemiseksi. Nämä näkökohdat antavat aiheen kysyä, miten velallisen tieto sopimusrikkomuksesta vaikuttaa reklamaatiovelvollisuuteen.

Velallisen tieto sopimusrikkomuksesta voi ainakin yhdessä muiden seikkojen kanssa antaa aiheen pitää velallisen menettelyä kunnianvastaisena ja arvottomana tai törkeän huolimattomana. Lainsäädäntöömme sisältyy useita säännöksiä, joiden mukaan reklamaation laiminlyönyt osapuoli ei menetä vaa-deoikeuttaan, jos sopimusta rikonut osapuoli on toiminut kunnianvastaisesti ja arvottomasti tai törkeän huolimattomasti (katso esimerkiksi KL 33 §, MK 25.2 §, KSL 5:16 a.2, KSL 8:16.2, KSL 9:16.2, AsKL 4:20 ja AsKL 6:14.3).¹⁰ Korkeimman oikeuden käytännössä on katsottu säännösten ilmentävän yleistä sopimus-oikeudellista periaatetta (KKO 2021:69, kohta 24). Esimerkiksi kaupan kohteen virheiden tietoista salaamista voidaan pitää tyyppiesimerkkinä kunnianvastaisesta ja arvottomasta menettelystä.¹¹ Vaikka tiettyjä menettelytapoja voidaan tyypillisesti pitää moitittavina, oikeuskäytännössä on korostettu tapauskohtaisen arvioinnin merkitystä: kussakin yksittäisessä tapauksessa on arvioitava sitä, voidaanko myyjän menettelyyn kohdistettavaa moitearvostelua pitää niin painavana, että se riittää syrjäyttämään reklamaatiosääntelyn taustalla olevan tarpeen saada ostajan ja myyjän välit joutuisasti selvitettyiksi (KKO 2007:91, kohta 5).

taan pelkästään neutraalia reklamaatiota ja vaatimusmääräajasta puhutaan reklamaatiovelvollisuuteen nähden erillisenä ilmiönä. Ks. Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 11 av. 16.

10. Kunnianvastainen ja arvoton tai törkeän huolimaton menettely ei ole ainoa tällainen poikkeus. Lakisääteisistä poikkeuksista voidaan mainita kuluttajia suojaavassa lainsäädännössä säädetty poikkeukset reklamaation laiminlyönnin vaikutuksista silloin, kun sopimusrikkomuksesta aiheutuu vaaraa terveydelle tai omaisuudelle (KSL 5:16 a; KSL 8:16.2; KSL 9:16.2 ja AsKL 4:20). Ratkaisussa KKO 2021:69 (kohdat 36–45) taas lentomatkestäjien katsottiin reklamaation laiminlyönnistä huolimatta säilyttäneen oikeuden vaatia vakiokorvausta lennon viivästymisestä, koska lentoyhtiö oli laiminlyönyt korvausoikeutta koskevan tiedonantovelvollisuutensa.
11. Ks. esim. Hallituksen esitys Eduskunnalle kauppalaiksi 93/1986 vp, s. 85; Hallituksen esitys Eduskunnalle asuntokauppaa koskevaksi lainsäädännöksi 14/1994 vp, s. 103 ja Hallituksen esitys Eduskunnalle maakaareksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 120/1994 vp, s. 59.

Kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä koskevaa poikkeusta voidaan pitää oikeudessamme varsin vakiintuneena. Epäselvempää on, missä määrin velallisen tieto voi vaikuttaa reklamaatiovelvollisuuteen muuten kuin osana siihen liittyvää kokonaisarviointia. Oikeuskirjallisuudessa on toisinaan katsottu, että pelkkä velallisen tieto sopimusrikkomuksesta sulkee pois velkojan reklamaatiovelvollisuuden.¹² Näin suuren merkityksen antaminen velallisen tiedolle ei kuitenkaan ole saanut varauksetonta kannatusta, vaan usein reklamaatiota on pidetty tarpeellisena velallisen tiedosta huolimatta.¹³

Tämän kirjoituksen tarkoituksena on selvittää velallisen sopimusrikkomusta koskevan tiedon vaikutusta reklamaatiovelvollisuuteen. Tarkastelun kohteena on velallisen tiedon vaikutus reklamaatiovelvollisuuteen sellaisissa sopimusrikkomustilanteissa, joita reklamaatiovelvollisuus yleensä koskee.

Koska aiheen artikkelille on antanut oikeuskirjallisuudessa vallitseva erimielisyys, aloitan artikkelin esittelemällä lyhyesti ne eri käsitykset, joita oikeuskirjallisuudessa on esitetty velallisen sopimusrikkomusta koskevan tiedon merkityksestä. Näitä eri käsityksiä yhdistää se, että niiden perusteluina on käytetty reklamaationormiston funktioita: reklamaatiovelvollisuutta on arvioitu sen mukaan, onko reklamaatio tarpeellinen reklamaation funktioiden näkökulmasta. Sen vuoksi tarkastelen ennen yksittäisiä kannanottoja kootusti niitä funktioita, joita reklamaationormiston on yleensä katsottu palvelevan.

Oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kantojen jälkeen tarkastelen virallislähteitä: missä määrin laista, esitöistä ja oikeuskäytännöstä saadaan tukea sille, että velallisen tieto vaikuttaisi reklamaatiovelvollisuuteen. Sen jälkeen arvioin, millaista suhtautumista tiedon merkitykseen voidaan pitää reklamaation funktioiden näkökulmasta perusteltuna.¹⁴ Artikkelin päättävässä johtopäätösluvussa esitän artikkelissa käsiteltyjen eri näkökohtien perusteella tulkintasuosituksen siitä, miten velallisen tieto sopimusrikkomuksesta vaikuttaa reklamaatiovelvollisuuteen.

12. Ks. esim. Mika Hemmo, *Sopimusoikeus II. 2. uudistettu painos*. Talentum 2003, s. 164; Ari Saarnilehto, *Velvollisuudesta reklamoida*. LM 1/2010, s. 3–18 (Saarnilehto 2010a), s. 12 ja Olli Norros, *Reklamation och preskription vid långvariga kontraktsförhållanden*. JFT 6/2021, s. 393–411, 398.

13. Ks. esim. Lars Erik Taxell, *Avtal och rättskydd*. Åbo Akademi 1972, s. 468–469; Mia Hoffrén, *Sopimusrikkomus ja velkojan passiivisuus*, s. 188–204 teoksessa Antti Kolehmainen – Emmi Muhonen (toim.), *Matti Ilmari Niemi – Esineoikeuden järjestelmän rakentaja*. Juhlajulkaisu Matti Ilmari Niemi 1958 – 24/2 – 2018. Alma Talent 2018, s. 192, av. 11 ja Yli-Rahnasto 2021, s. 441–442.

14. Käsitteilyjärjestys ei ole kannanotto eri oikeuslähteiden ja argumenttien keskinäiseen painoarvoon.

2. Sopimusrikkomusta koskevan tiedon merkitys oikeuskirjallisuuden mukaan

2.1. Reklamaation funktiot

Keskeiseen rooliin reklamaationormiston sisällön selvittämisessä nousevat usein oikeuskäytäntö, reklamaatiosäännösten analoginen soveltaminen sekä teleologiset argumentit. Reklamaatiota koskevien kysymysten arvioinnissa erityisesti reklamaation tarkoitusperiin (funktioihin) kytkeytyvällä argumentaatiolla on ollut varsin korostunut asema sekä oikeuskäytännössä että -kirjallisuudessa. Näihin funktioihin on tukeuduttu myös luvussa 2.2. käsiteltävien tiedon merkitystä koskevien kannanottojen perusteluina.

Oikeuskäytännössä, oikeuskirjallisuudessa ja lain esitöissä reklamaatiolle on tunnistettu useita eri funktioita. Keskeisimmät funktiot voidaan jakaa 1) velallisen tiedonsaannin turvaamiseen ja luottamuksen suojaamiseen, 2) velkojan epälojaalin menettelyn estämiseen ja 3) sopimusrikkomuksen joutuisan, sujuvan ja luotettavan selvittämisen edistämiseen liittyviin funktioihin.

Velallisen suojaamisen näkökulmasta keskeistä on velallisen intressi saada tieto sopimusrikkomuksesta ja siitä, että velkoja haluaa vedota sopimusrikkomukseen. Tätä tietoa on pidetty keskeisenä muun muassa siksi, että velallinen voi selvittää asiaa, ryhtyä tarvittaessa rajoittamaan sopimusrikkomuksesta aiheutuvaa vahinkoa ja valmistautua puolustautumaan velkojan vaatimuksia vastaan esimerkiksi varautumalla todistelun esittämiseen.¹⁵ Tavallista on korostaa velallisen luottamuksensuojaa: jos velkoja jäisi sopimusrikkomuksen jälkeen passiiviseksi, velallinen voisi luottaa siihen, että suoritus on ollut sopimuksen mukainen tai että velkoja ei ainakaan aio vedota sopimusrikkomukseen.¹⁶

Velkojan epälojaalin menettelyn estämisen näkökulmasta reklamaatiovelvollisuudella voidaan torjua velkojan keinottelua velallisen kustannuksella esimerkiksi suhdannevaihteluiden vaikuttaessa siihen, kuinka edullisina sopimusrikkomuksen eri seuraamukset velkojan näkökulmasta näyttäytyvät.¹⁷ Kun sopimusrikkomukseen on reagoitava kohtuullisessa ajassa, velkoja ei voi jäädä

15. Ks. esim. Taxell 1972, s. 470; Christina Hultmark, Reklamation vid kontraktsbrott. Juristförlaget 1996, s. 27–33; Saarnilehto 2010a, s. 4; Bärlund 2002, s. 493; Hemmo 2003, s. 155 ja Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 78–79.

16. Ks. esim. Taxell 1972, s. 468–469; Hultmark 1996, s. 35–37; Bärlund 2002, s. 477; Johan Bärlund, Reklamation vid företagsköp. JFT 3/2003, s. 317–337, 331; Hemmo 2003, s. 154, 164; Norros 2018, s. 444; Olli Norros, Reklamation och preskription vid långvariga kontraktsförhållanden. JFT 6/2021, s. 393–411, 394 ja Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 78–79.

17. Ks. esim. Taxell 1972, s. 468; Hultmark 1996, s. 33–34; Bärlund 2002, s. 484–486; Saarnilehto 2010a, s. 4; Ari Saarnilehto, Kohtuullinen reklamaatioaika. DL 2/2010, s. 148–156 (Saarnilehto 2010b), s. 148 ja Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 88.

seuraamaan ulkoisten olosuhteiden kehittymistä ennen päätöstä siitä, vetoaako sopimusrikkomukseen ja mitä sen perusteella vaatii.

Sopimusrikkomuksen selvittämisen edistämiseen liittyy velallisen suojaamisen lisäksi sellaisia yleisempiä tavoitteita, joiden merkitys on tietyn sopimusosapuolen suojaamista laajempi. Reklamaatio käynnistää asian selvittämisen osapuolten välillä. Usein reklamaatio johtaa asian selvittämiseen osapuolten välisin neuvotteluihin, ja silloinkin kun näin ei käy, reklamaatio toimii ensimmäisenä askeleena kohti asian ratkaisemista. Sekä osapuolten että yleisen intressin kannalta on pidetty tärkeänä, että sopimusrikkomustilanteet eivät jää pitkäksi aikaa selvittämättä. Joutuisan selvittämisen tarvetta voidaan perustella sillä, että vanhetessaan asiat usein mutkistuvat: esimerkiksi todistelun esittäminen voi vaikeutua ja riski aineellisesti väärin ratkaisuihin kasvaa.¹⁸ Reklamaatiovelvollisuus vähentää tarvetta varautua tarvittaessa esittämään näyttöä vanhoista asioista, ja sen voidaan siksi katsoa vähentävän sopimuksista aiheutuvia kustannuksia.¹⁹ Lisäksi oikeusrauha, konfliktin ratkeaminen ja siitä johtuvan epävarmuuden päättyminen voidaan nähdä itseisarvoisena päämääränä sinänsä.²⁰

2.2. Oikeuskirjallisuudessa esitetyt kannat perusteineen

Tarkastelen seuraavassa pääasiassa 2000-luvun suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa esitettyjä kantoja velallisen sopimusrikkomusta koskevan tiedon vaikutuksesta reklamaatiovelvollisuuteen. Rajauksen perusteena on, että keskeiset voimassa olevat reklamaatiota koskevat säännökset on säädetty 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. 2000-luvulla kirjoitetussa kirjallisuudessa on ollut mahdollista ottaa huomioon nämä säännökset sekä niiden voimassaolon aikaista korkeimman oikeuden käytäntöä. Teen kuitenkin yhden poikkeuksen ja aloitan aiheen tarkastelun esittelemällä *Lars Erik Taxellin* jo 1970-luvulla esittämän

18. Ks. Hallituksen esitys eduskunnalle velan vanhentumista ja julkista haastetta koskevan lainsäädännön uudistamisesta 187/2002 vp, s. 16.

19. Taxell 1972, s. 469; Bärlund 2002, s. 476–481 ja Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 78, 83.

20. Reklamaatioaikaa ja reklamaation laiminlyönnistä seuraavaa vaadeoikeuden menettämistä voidaan puoltaa osin samoin argumentein kuin monia prosessuaalisia määräaikoja. Erkki Havansin mukaan prosessuaalisten määräaikojen tarpeellisuus perustuu oikeusvarmuuden ja viime kädessä oikeusrauhan tavoitteeseen. Aina määräajan umpeutuessa ilman, että määräaikaan sidottua prosessitointia on tehty, saavutetaan varmuus oikeustilasta joiltakin osin ja päästään oikeusrauhaan. Jos taas kyseinen prosessitoimi suoritetaan määräajassa, oikeusrauhan saavuttaminen tosin siirtyy mutta tilanne joka tapauksessa selkiytyy, konfliktin ratkaiseminen etenee ja oikeusrauhaan pääsy lähestyy jäsentyneesti. Ks. Erkki Havansi, Määräajat ja oikeudenkäynti. Talentum 2004, s. 345. Samaan tapaan reklamaatiosääntely edistää oikeusrauhan pääsyä: Jos reklamaatiota ei määräajassa tehdä, sopimusrikkomukseen ei enää voida vedota ja asia on loppuun käsitelty. Jos taas reklamaatio tehdään ajoissa, konflikti voidaan selvittää tuoreltaan.

kannan. Taxellin kanta perustuu pitkälti sellaisiin reklamaation tavoitteita ja reklamaationormiston tarkoituksenmukaisuutta koskeviin näkökohtiin, joiden merkitys ei ole ajan myötä vähentynyt vaan joilla argumentoidaan myös uudemmassa oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa. Vaikka Taxellin teoksessa ei ole voitu huomioida suurta osaa nykyisin saatavilla olevista oikeuslähteistä, siinä esitetty perusteellisesti argumentoitu käsitys reklamaationormiston tarkoituksesta ja rakenteesta on pääpiirteissään edelleen ajankohtainen ja tarjoaa hyvän pohjan tuoreempien kannanottojen tarkastelulle.

Taxell korostaa reklamaation tarpeellisuutta silloinkin, kun velallinen tietää sopimusrikkomuksesta. Hän toteaa reklamaation kytkeytyvän velkojan valinnanvapauteen: velkoja saa yleensä päättää, vetoaako hän sopimusrikkomukseen ja mitä kysymyksen tulevia seuraamuksia hän vaatii, mutta silloin kun hän päättää vaatia seuraamuksia, hänen on toimittava seuraamusta koskevien menettelynormien mukaisesti. Molempien osapuolten kannalta on tärkeää, että eri seuraamusten edellyttämistä toimenpiteistä on selvät säännöt. Näihin sääntöihin kuuluu reklamaatiovelvollisuus, jonka tavoitteena on ennen kaikkea tuoda selvyttä velkojan ja velallisen väliseen oikeussuhteeseen. Reklamaatio ehkäisee epäselvän välitilan pitkittymistä ja mahdollistaa sen, ettei velalliselle synny velkojan passiivisuuden perusteella virheellistä luottamusta siihen, ettei velkoja tule vetoamaan sopimusrikkomukseen. Velallisen oikeussuojan tarve edellyttää, että velallinen saa joutuisasti tiedon sopimusrikkomuksesta, velkojan valinnasta vedota sopimusrikkomukseen ja velkojan vaatimasta seuraamuksesta. Reklamaatio ei ole tarpeeton edes velallisen tietäessä sopimusrikkomuksesta, koska myös sopimusrikkomuksesta tietoinen velallinen tarvitsee tietoa siitä, vetoaako velkoja sopimusrikkomukseen.²¹

Taxell suhtautuu ylipäättään torjuvasti pääsääntönä olevan reklamaatiovelvollisuuden soveltamisalan supistamiseen sitä koskevien poikkeusten laajentavalla tulkinnalla. Poikkeuksen reklamaatiovelvollisuudesta muodostavat lähinnä tilanteet, joissa velallinen on menetellyt vilpillisesti, koska tällaisissa tilanteissa velallisen pitää tietää, että velkoja vaatii seuraamuksia. Taxell ei hyväksy esimerkiksi tulkintaa, että törkeä huolimattomuus yleensä poistaisi reklamaatiovelvollisuuden, vaan katsoo reklamaatiovelvollisuudesta voitavan poiketa vain tapauskohtaisen arvioinnin perusteella silloin, kun oikeuden menettäminen myöhästyneen reklamaation perusteella olisi velkojan kannalta selvästi kohtuutonta.²²

21. Taxell 1972, s. 468–470.

22. Taxell 1972, s. 473. Törkeän huolimattomuuden vaikutusten osalta Taxellin kannanotto on vanhentunut, sillä nytemmin useissa keskeisissä sopimusoikeudellisissa laeissa on säädetty myös velallisen törkeän huolimattomuuden tarkoittavan, että velkoja voi vedota sopimusrikkomukseen reklamaation laiminlyönnistä huolimatta (KL 33 §; MK 2:25.3; KSL 5:16 a.2; KSL 8:16.2; KSL 9:16.2; AsKL 4:20 ja AsKL 6:14.3). Korkeimman oikeuden käytännössä on katsottu poikkeuksen olevan voimassa myös yleisen periaatteen nojalla (KKO 2021:69, kohta 24).

Taxellin kanta perustuu reklaamaation tarkoituksien lisäksi siihen, millainen sopimusrikkomusta koskeva normisto parhaiten turvaa oikeusvarmuutta, jolla on merkitystä sekä sopijapuolten että yleisen edun kannalta. Oikeusvarmuus edellyttää yleisiä sääntöjä sopimusrikkomusten seuraamusten edellytyksistä. Osapuolten oikeussuojan vuoksi sääntöjen pitää olla selkeitä. Kaavamaisia sääntöjä täydentäviksi varoventtiileiksi tarvitaan kuitenkin tapauskohtaisen harkinnan mahdollistavia yleislausekkeita, joita sovelletaan poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa kaavamaiset säännöt eivät anna riittävää suojaa.²³ Tämän ajatuksen mukaisesti on perusteltua, että reklaamaatiovelvollisuus perustuu yleiseen sääntöön, ei tapauskohtaiseen harkintaan siitä, milloin reklaamaatio on tarpeellinen. Säännöstä poikkeamiseen ei riitä, että reklaamaatio yksittäistapauksessa ei vaikuta osapuolten kannalta kovin tärkeältä.

Uudemmassa oikeuskirjallisuudessa *Mika Hemmo* ja *Ari Saarnilehto* ovat selvimminkin tukeneet tulkintaa, että velallisen tieto sopimusrikkomuksesta tekee yleensä reklaamaation tarpeettomaksi. Heidän esittämänsä perustelut poikkeavat kuitenkin jossain määrin toisistaan.

Hemmo korostaa velallisen tiedonsaannin merkitystä aloittamalla reklaamaatiota ja siihen läheisesti liittyvää tarkastusvelvollisuutta koskevan esityksensä toteamalla virheellisen suorituksen tehneen velallisen oikeussuojan tarpeen vaihtelevan sen mukaan, onko velallisen tullut tietää suoritushäiriöstä vai ei. Hän katsoo, että suoritushäiriöitä koskevassa reklaamaatiovelvollisuudessa on kysymys samanlaisista luottamuksensuojanäkökohdista kuin oikeustoimiopin periaatteissa, joiden mukaan vastapuolen sopimuksen syntymistä tai pätevyyttä koskevista virheellisistä käsityksistä on reklamoitava sillä uhalla, että oikeustila muutoin määräytyy näiden virheellisten käsitysten perusteella.²⁴ Reklaamaatio-säännöillä suojataan suorituksen tehneen luottamusta suorituksen sopimuksemukaisuuteen, eikä reklaamaatio siksi ole tarpeen, jos velallinen tietää, ettei velvoitteita ole täytetty asianmukaisesti.²⁵ Kaikissa tapauksissa tieto ei kuitenkaan tee reklaamaatiota tarpeettomaksi. Tieto suorituksen vähäisestä puutteesta ei näet vielä sellaisenaan tarkoita tietoa siitä, että velkoja on halukas turvautumaan johonkin oikeusseuraamukseen. Sen vuoksi reklaamaatiota voidaan tarvita myös velallisen tietäessä virheestä siitä tiedottamiseksi, että velkoja pitää suorituksessa olevaa puutetta relevanttina.²⁶

Hemmon mukaan sopimusrikkomusta koskevalla tiedolla voi olla merkitystä sekä itsenäisenä reklaamaatiovelvollisuudesta vapauttavana perusteena että seikkana, jonka vuoksi velallisen menettelyä voidaan pitää törkeän huolimatto-

23. Taxell 1972, s. 19–27.

24. Hemmo 2003, s. 154. Luottamuksensuojanäkökohtien lisäksi Hemmo mainitsee reklaamaation funktioksi sen, että velallinen voi varautua vaatimuksen selvittämiseen ja siihen liittyviin todistelukysymyksiin sekä ryhtyä vähentämään vahinkoaan. Ks. Hemmo 2003, s. 155.

25. Hemmo 2003, s. 164.

26. Hemmo 2003, s. 154 av. 28.

mana tai kunnianvastaisena ja arvottomana.²⁷ Hän esittelee ensin säännön, jonka mukaan reklamaatio ei ole tarpeen sopimusrikkomuksesta tietoista kohtaan, ja toteaa sen jälkeen, että sääntö ”voidaan yhdistää myös” kunnianvastaisten ja arvottoman tai törkeän huolimattoman menettelyn vaikutuksia koskevaan periaatteeseen. Hemmon argumentaatio perustuu pääosin reklamaation funktioille, eikä hän esitä esimerkiksi kantaansa tukevaa oikeuskäytäntöä. Kunnianvastaista ja arvotonta tai törkeän huolimattonta menettelyä koskevan säännön yhteydessä hän viittaa kauppalaain esitöiden²⁸ esimerkkiin, jonka mukaan myyjän yritykset salata virhettä ovat kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä, sekä kansainvälisen kauppalaain (CISG) 40 artiklaan, jota käsitellään jäljempänä tässä artikkelissa.²⁹

Saarnilehdon mukaan reklamaation puuttumisen tai myöhästymisen merkitystä on syytä arvioida vilpittömän mielen suojaa koskevan periaatteen mukaisesti: yleensä sopimusoikeudessa suojataan vain perustellussa vilpittömässä mielessä olevaa henkilöä eikä suojaa voi saada sellaisen asian osalta, josta on tietoinen. Saarnilehto katsoo erityisesti kahden korkeimman oikeuden ratkaisun (KKO 2002:50 ja KKO 2009:61³⁰) osoittavan, että reklamaation laiminlyönti ei johda oikeudenmenetykseen, jos velallinen on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää reklamaatiosta ilmoitettavasta seikasta.³¹ Näyttötaakka vilpittömän mielen puuttumisesta eli velallisen sopimusrikkomusta koskevasta tiedosta on reklamaatiovelvollisella osapuolella.³² Saarnilehto ei yhdistä vilpittömän mielen puuttumista kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä ja törkeää huolimattomuutta koskevaan poikkeukseen vaan pitää sitä siihen nähden erillisenä reklamaatiovelvollisuudesta vapauttavana perusteena.

27. Hemmo 2003, s. 164.

28. HE 93/1986 vp, s. 85.

29. Hemmo 2003, s. 164. Lisäksi Hemmo viittaa Hultmarkin esitykseen siitä, millainen velallisen moitittava menettely CISG:n ja Ruotsin kauppalaain mukaan vapauttaa reklamaatiovelvollisuudesta. Hultmark 1996, s. 131–132.

30. Velkajärjestelyn maksuhakemuksen vireillepanon oikea-aikaisuutta koskevan ratkaisun KKO 2002:50 perusteluissa todettiin yleisenä lähtökohtana olevan, ettei viivästyksestä tarvitse reklamoida sen jatkuessa, koska ”[t]ällöin suoritusvelvollinen osapuoli ei nimittäin yleensä voi olla tietämätön velvollisuuksiensa täyttämättä jäämisestä ja voi siten ilman vastapuolen nimenomaista ilmoitustakin varautua siihen, että tämä tulee vaatimaan seuraamuksia”. Ratkaisussa KKO 2009:61 kuluttajan katsottiin täyttäneen reklamaatiovelvollisuutensa asianmukaisesti, kun otettiin huomioon tiedot, jotka elinkeinonharjoittaja oli saanut samanaikaisesti kuluttajan kanssa. Ratkaisun perustelujen mukaan kuluttajan ei tarvinnut reklamaatiovelvollisuutensa täyttääkseen toistaa elinkeinonharjoittajalle sitä, minkä tämä oli jo eläinlääkäriltä kuullut. Näitä ratkaisuja tarkastellaan tarkemmin luvussa 3.3.

31. Saarnilehto viittaa myös eri mieltä olleiden jäsenten lausuntoon ratkaisussa KKO 2003:1. Lausunnossa tarkastellaan suorituksen saaneen osapuolen oikeutta luottaa suorituksen pysyvyyteen silloin, kun suorituksen tehnyt osapuoli on pitkään pysynyt passiivisena eikä ole vaatinut takaisinmaksua. Lausunnon mukaan luottamus suorituksen pysyvyyteen voi saada oikeussuojaa vain silloin, kun suorituksen saajalla ei ole ollut aihetta epäillä suorituksen pysyvyyttä.

32. Saarnilehto 2010a, s. 12–14.

Myös *Olli Norros* näyttää katsovan, että voimassa on – tai ainakin aiemmin on ollut – periaate, jonka mukaan reklaamaatiota ei tarvita, jos velallinen tietää sopimusrikkomuksesta, sillä tällaisessa tilanteessa reklaamaatio ei toisi velalliselle mitään uutta tietoa. Hän viittaa näkemyksensä tueksi edellä mainittuihin Saarnilehdon ja Hemmon kantoihin sekä Saarnilehdon artikkelissaan käsittelemään oikeuskäytäntöön.³³ Hän katsoo kuitenkin periaatteen aseman olevan ratkaisun KKO 2017:71³⁴ jälkeen epäselvä ja puoltaa tulkintaa, jonka mukaan velallisen tieto on ainakin sellainen olosuhde, joka on otettava huomioon arvioitaessa tapauskohtaisesti, onko velkojalla ollut reklaamaatiovelvollisuutta.³⁵

Johan Bärlund taas katsoo kuluttajasopimuksia koskevassa tutkimuksessaan, että velallisen tieto sopimusrikkomuksesta on sellainen olosuhde, jonka perusteella velallisen menettelyä voidaan pitää reklaamaatiosta vapauttavalla tavalla petollisena tai kunnianvastaisena ja arvottomana. Tilanteissa, joissa kuluttajan on vaikea osoittaa elinkeinonharjoittajan varsinainen tieto sopimusrikkomuksesta, elinkeinonharjoittajan menettelyä voitaneen usein pitää törkeän huolimattomana.³⁶ Bärlund katsoo tiedon vapauttavan reklaamaatiovelvollisuudesta sekä virheen että viivästyksen yhteydessä.³⁷ Bärlund perustaa johtopäätöksensä tiedon vaikutuksista kuluttajavalituslautakunnan (nykyisin kuluttajariitalautakunta) ratkaisukäytäntöön, jossa matkanjärjestäjän tieto virheestä on vapauttanut kuluttajan reklaamaatiovelvollisuudesta, sekä ruotsalaiseen oikeuskirjallisuuteen³⁸ ja Norjan kauppalaain esitöihin³⁹.⁴⁰ On syytä huomata, että Bärlundin kannanotto koskee nimenomaan kuluttajasopimuksia, joissa kuluttajan velvollisuuksia on

33. Ks. *Norros* 2021, s. 398–398. *Norros* viittaa tässä yhteydessä myös itse aiemmin esittämäänsä. Viitatussa kohdassa (*Norros* 2018, s. 549) ei kuitenkaan varsinaisesti esitetä, että tieto olisi itsenäinen reklaamaatiovelvollisuudesta vapauttava peruste. Sen sijaan siinä todetaan, että reklaamaatiota ei yleisen periaatteen mukaan tarvita viivästyksen yhteydessä, koska viivästys on yleensä myös velallisen itsensä tiedossa eikä velallinen siksi saisi reklaamaatiosta mitään lisäinformaatiota. *Norros* toteaa samasta syystä johtuvan, että reklaamaatiota ei edellytetä tahallisen eikä törkeällä huolimattomuudella aiheutetun virheen yhteydessä.

34. Laskutyönä toteutetun rakennusurakan hinnan sovittelua koskevassa ratkaisussa KKO 2017:71 otettiin sovittelua vastaan puhuvana seikkana huomioon se, että tilaaja ei ollut rakennusurakan aikana ilmoittanut urakoitsijalle maksuvelvollisuutensa määrää koskevista käsityksistään. Ratkaisuun sisältyvän perustelulausuman (kohta 59) mukaan pelkästään se seikka, että A Oy on tiennyt sopimukseen merkityn hinta-arvion ylittymisestä, ei tehnyt reklaamaatiosta tarpeetonta vaan reklaamaatio on pääsääntöisesti tarpeen myös silloin, kun sopijapuoli olisi voinut itsekin havaita laiminlyöneensä sopimusvelvoitteitaan. Ratkaisua tarkastellaan tarkemmin luvussa 3.3.

35. *Norros* 2021, s. 398 ja *Olli Norros*, Rakennusurakan taloudelliseen loppuselvitykseen liittyvä preklusiovaikutus ja siitä poikkeaminen tapauskohtaisin syin. *Liikejuridiikka* 1/2023, s. 289–302, 298–299.

36. Ks. *Bärlund* 2002, s. 259.

37. Ks. *Bärlund* 2002, s. 113.

38. *Tore Almén – Rudolf Eklund*, Om köp och byte av lös egendom. Kommentar till lagen den 20 juni 1905. 4. delvis omarbetade upplagan. *Norstedts* 1960, s. 726.

39. *Ot prp nr 80* (1986–87), s. 82.

40. Ks. *Bärlund* 2002, s. 259.

usein perusteltua arvioida lievemmin kuin tasavertaisempien osapuolten välisissä suhteissa.⁴¹

Luukkonen Yli-Rahnasto tarkastelee sopimusrikkomusta koskevan tiedon merkitystä sekä kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä koskevan poikkeuksen kannalta että siihen nähden erillisenä reklamaatiovelvollisuuteen vaikuttavana seikkana. Ensiksi hän ottaa kantaa siihen, tekeekö tieto velallisen menettelystä sillä tavalla moitittavaa, että velkoja vapautuu reklamaatiovelvollisuudesta kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä koskevan periaatteen nojalla. Hän arvioi, että sopimusrikkomuksesta tietoinen velallinen on yleensä menetellyt vähintään huolimattomasti, mutta tieto sopimusrikkomuksesta ei yleensä vielä sellaisenaan tarkoita menettelyn moitittavuutta, vaikka onkin yksi moitittavuuden kannalta relevantti seikka. Silloin, kun velallisen menettely ei ole erityisen moitittavaa, Luukkonen Yli-Rahnasto pitää tietoa sopimusrikkomuksesta reklamaatiovelvollisuuden kannalta relevanttina mutta ei välttämättä reklamaatiovelvollisuuden poistavana seikkana. Tiedolle annettavan merkityksen puolesta puhuvina argumenteina hän viittaa oikeuskirjallisuuden kannanottoihin sekä kansainvälisen kauppalain (CISG) 40 artiklaan ja tiedon tällaista vaikutusta vastaan puhuvana edellä mainittuun ratkaisuun KKO 2017:71.⁴²

Luukkonen Yli-Rahnasto analysoi kysymystä myös reklamaation funktioiden näkökulmasta. Hän katsoo, että reklamaatiovelvollisuus on tarkoitettu ennen kaikkea tilanteisiin, joissa virheellisen suorituksen tehnyt sopijapuoli ei itse ole tietoinen tekemästään sopimusrikkomuksesta, ja sen tarkoituksena on saattaa velallinen tietoiseksi virheestä. Tämä ei kuitenkaan ole reklamaation ainoa tarkoitus, vaan reklamaatiolla tavoitellaan myös sitä, että velallinen saa tiedon velkojan aikomuksesta vedota virheeseen ja voi varautua vaatimukseen sekä pyrkiä ratkaisemaan asian neuvottelemalla.⁴³ Nämä näkökohdat ja ratkaisujen KKO 2016:69 ja KKO 2008:8⁴⁴ perustelulausumat huomioon ottaen Luukkonen Yli-Rahnasto näyttää kannattavan tulkintaa, että velallisen tieto ei kokonaan vapauta reklamaatiovelvollisuudesta mutta pidentää velkojan käytettävissä olevaa reklamaatioaikaa.⁴⁵

Edellä esitetystä voidaan tiivistää kaksi tapaa suhtautua tiedon merkitykseen reklamaatiovelvollisuuden kannalta. Suoraviivaisemman kannan mukaan

41. Bärnlund ei esitä vastaavanlaista yleistä kannanottoa reklamaatiota yrityskaupassa koskevassa artikkelissaan. Siinä hän katsoo KL 33 §:n mukaisen moitittavan menettelyn olevan kysymyksessä, jos myyjä antaa jostakin kaupan kohteen ominaisuudesta erityisen sitoumuksen tietoisena siinä olevasta puutteesta. Ks. Bärnlund 2003, s. 327.

42. Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 439–442.

43. Ks. samansuuntaisesti Hoffrén 2018, s. 192 av. 11.

44. Molemmat ratkaisut koskevat reklamaatiovelvollisuutta kiinteistönkaupassa. Ratkaisussa KKO 2008:8 (kohta 5) todetaan myyjän tietoisuuden virheestä vaikuttavan reklamaation oikea-aikaisuuden ja asianmukaisuuden arviointiin. Ratkaisussa KKO 2016:69 (kohta 10) myyjän tieto virheestä on mainittu yhtenä reklamaatioajan arviointiin vaikuttavana tekijänä.

45. Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 439–442.

velallisen tieto sopimusrikkomuksesta tarkoittaisi ainakin pääsääntöisesti sitä, että reklamaatiovelvollisuutta ei ole. Toisen kannan mukaan tiedolle annettava merkitys riippuu enemmän tapauskohtaisista olosuhteista: tieto vapauttaa reklamaatiovelvollisuudesta silloin, kun se yhdessä muiden seikkojen kanssa arvioituna antaa aiheen pitää velallisen menettelyä kunnianvastaisena ja arvottomana tai törkeän huolimattomana. Silloin, kun tämä kynnys ei kokonaisarviossa ylitä, reklamaatio on yleensä tarpeen mutta velallisen tieto voi vaikuttaa reklamaatiolle asetettuihin vaatimuksiin, esimerkiksi reklamaatioaikaan.

Kokonaisuutena esitetyt kannanotot tukeutuvat monipuoliseen oikeuslähteistöön: niitä perustellaan jonkin verran lain säännöksillä ja esityölausumilla mutta erityisesti oikeuskäytännöllä ja reklamaation funktioihin liittyvillä argumenteilla. Huomionarvoista on, että sekä oikeuskäytännöstä että reklamaation funktioista on löydetty perusteita sekä sen puolesta, että tieto olisi reklamaatiovelvollisuuden poistava peruste, että sen puolesta, että se ei sitä ole. Oikeuskäytännön osalta tämä selittyy osin huomioon otettavia ratkaisuja koskevilla valinnoilla sekä sillä, että kannanotot on kirjoitettu eri aikoina: vanhemmissa kannanotoissa ei ole voitu huomioida uudempia ratkaisuja. Reklamaation funktioille rakentuvat argumentit voivat niin ikään funktioiden moninaisuuden vuoksi puoltaa hyvinkin erilaisia ratkaisuja riippuen siitä, mitä reklamaation tavoitteita otetaan argumentaatiossa huomioon ja miten näitä tavoitteita arvioidaan suhteessa toisiinsa.⁴⁶ Velallisen tiedonsaantiin liittyvien tavoitteiden korostaminen voi puoltaa johtopäätöstä reklamaation tarpeettomuudesta, kun taas asian selvittämiseen liittyviä näkökohtia korostamalla voidaan päätyä pitämään reklamaatiota tarpeellisena riippumatta siitä, onko velallinen ilman reklamaatiotakin tiennyt sopimusrikkomuksesta.

Tarkastelen seuraavissa luvuissa sitä, missä määrin muista oikeuslähteistä kuin oikeuskirjallisuudesta saadaan tukea sille, että velallisen tieto sopimusrikkomuksesta vapauttaisi velkojan reklamaatiovelvollisuudesta. Jäsenmän esityksen siten, että ensin tarkasteluun otetaan virallislähteet ja sen jälkeen lähinnä reklamaation funktioihin perustuvat asia-argumentit.

46. Bärnlund on pyrkinyt ratkaisemaan reklamaation funktioiden moninaisuuteen liittyvää ongelmaa muuntamalla funktiot oikeusperiaatteiksi. Ks. Bärnlund 2002, s. 11–12, 475 ss.

3. Tiedon merkitys virallislähteiden mukaan

3.1. Myyjän tiedon merkitys kansainvälisessä kaupassa

Kansainvälisen kauppainlain⁴⁷ (CISG) 40 artiklan mukaan myyjä ei voi vedota edukseen tavaran virhettä koskevan reklamaation laiminlyöntiin, jos virhe liittyy seikkoihin, joista hän oli tietoinen tai joista hän ei voinut olla tietämättä ja joista hän ei ilmoittanut ostajalle. Artiklan on katsottu ilmentävän hyvän uskon⁴⁸ (good faith) periaatetta ja toimivan ostajaa suojaavana varoenttiilinä poikkeuksellisissa tilanteissa.⁴⁹ Lisäksi se kannustaa myyjää ilmoittamaan tiedossaan olevista virheistä ostajalle ennen kauppaa siten, että riski voidaan hinnoitella sopimuksessa.⁵⁰ Artiklan sanamuodosta ei ilmene, milloin myyjän pitäisi tietää virheen perusteena olevista seikoista. Relevantista ajankohdasta on esitetty eri näkemyksiä: ratkaiseva voi olla joko tavaran luovuttamiseen mennessä tai ennen reklamaatioajan päättymistä saatu tieto.⁵¹

CISG soveltuu 1 artiklansa mukaan vain kauppoihin, joiden osapuolten liikepaikat ovat eri valtioissa. Lisäksi pohjoismaisten osapuolten väliset kaupat on suljettu sen soveltamisalan ulkopuolelle.⁵² Arvioitaessa CISG:n merkitystä soveltamisalansa ulkopuolella on otettava huomioon, että se on kompromissi osapuolina olevien valtioiden hyvin erilaisten oikeusjärjestysten välillä. Kauppalakia säädettäessä katsottiinkin, että CISG:n kompromissiluonteen vuoksi kaikki sen määräykset eivät sovellu esikuviksi kotimaan kauppaa koskevalle lainsäädännölle ja että ne saattavat olla Suomen oikeudelle vieraita.⁵³ Juuri reklamaatio säännöissä on huomattavia eroja sopimusvaltioiden oikeusjärjestysten välillä siten, että common law -oikeuden sääntöihin ei ylipäätään kuulu jälkitarkastus- ja rekla-

47. Yleissopimus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista (SopS 50/1988).

48. Kansainvälisen kauppainlain suomenkielisessä käännöksessä käytetään ilmaisua ”vilpittömän miehen”. Koska ilmaisun tavanomainen merkitys Suomen oikeudessa (perusteltu tietämättömyys) poikkeaa siitä merkityksestä, joka hyvän uskon periaatteella on kansainvälisen kauppainlain järjestelmässä, en käytä samaa käännöstä tässä.

49. Ks. esim. UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, http://www.cisg.sk/en/uploaded_files/UD%2040.pdf, s. 2 ja Jan Ramberg – Johnny Herre, *Allmän köprätt. Norstedts Juridik* 2019, luku 9.6.4.

50. Ks. esim. Clayton P. Gillette, *Advanced Introduction to International Sales Law*. Edward Elgar Publishing 2016, luku 5.2.2.

51. Ks. esim. UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods, http://www.cisg.sk/en/uploaded_files/UD%2040.pdf, s. 6 ja Alejandro M. Garro, *The Buyer’s “Safety Valve” under Article 40: What Is the Seller Supposed to Know and When?* *Journal of Law and Commerce* 25(1) 2005/2006, s. 253–260, 256.

52. Ks. CISG 94 art. ja asetus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta (796/1988) 2 §.

53. HE 93/1986 vp, s. 16.

maatiovelvollisuutta ja että civil law -maidenkin välillä on eroja siinä, liiittykö reklamaatiovelvollisuuteen tarkastusvelvollisuutta ja kuinka pian kaupan jälkeen tavara on tarkastettava ja virheestä reklamoitava.⁵⁴ CISG:n reklamaatiosääntöjä on pidetty yleisesti ostajan kannalta edullisempina kuin kauppalaain säännöksiä.⁵⁵

Edellä mainituista syistä CISG:n reklamaatiosäännöistä ei voitane tehdä analogiapäätelmiä muita sopimustyyppisiä koskevista säännöistä samaan tapaan kuin alkuperältään kansallisista keskeisiä sopimustyyppisiä koskevista säännöksistä. Siitä, että myyjän tietoisuus CISG 40 artiklan mukaan vapauttaa ostajan reklamaatiovelvollisuudesta, ei siten voida päätellä, että tietoisuudella olisi tämä merkitys myös kansallisessa oikeudessa. Toki tulkinvaraisessa tilanteessa pyrkimys yhtenevyyteen kansainvälisen kauppalaain järjestelmän kanssa on yksi huomioon otettava näkökohta.

3.2. Kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä koskevat säännökset esitöineen

Kuten johdannossa on mainittu, eri sopimustyyppisiä koskevissa laeissa säädetään siitä, että velallisen kunnianvastainen ja arvoton tai törkeän huolimaton menettely vapauttaa velkojan reklamaatiovelvollisuudesta (katso esimerkiksi KL 33 §, MK 25.2 §, KSL 5:16 a.2, KSL 8:16.2, KSL 9:16.2, AsKL 4:20 ja AsKL 6:14.3). Näiden säännösten on oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa katsottu ilmentävän yleistä sopimusoikeudellista periaatetta.

Edellä mainittujen lakien esitöissä esitetään keskenään melko samanlaisia lausumia siitä, millaista menettelyä voidaan pitää kunnianvastaisena ja arvottomana.⁵⁶ Kaikissa mainitaan esimerkkinä kunnianvastaisesta ja arvottomasta menettelystä joko myyjän tiedossa olevien virheiden ilmoittamatta jättäminen⁵⁷

54. Ks. esim. Andre Janssen – Navin G Ahuja, Bridging the Gap: The CISG as a Successful Legal Hybrid between Civil Law and Common Law, s. 137–162 teoksessa Francisco de Elizalde (ed.), Uniform Rules for European Contract Law? A Critical Assessment. Bloomsbury Publishing 2018, s. 150.

55. Björn Sandvik – Lena Sisula-Tulokas, Kansainvälinen kauppalaaki. Lakimiesliiton Kustannus 2013, s. 25.

56. Lisäksi esitöissä esitetään esimerkkejä siitä, mihin toimintoihin törkeä huolimattomuus voi liittyä. Kauppalaain esitöissä (HE 93/1986 vp, s. 85) mainitaan tavaran valmistus, varastoiminen ja kuljetus sekä virheen jääminen myyjältä havaitsematta ennen tavaran luovutusta. Kuluttajansuojalain kuluttajakauppaa koskevien säännösten esityölausumien (HE 360/1992 vp, s. 61) mukaan törkeä huolimattomuus voi tavaran valmistuksen lisäksi ilmetä myyjän kauppaa edeltävässä tiedonannossa. Asuntokauppalaain esitöissä (HE 14/1994 vp, s. 103) taas puhutaan huolimattomuudesta rakentamisessa ja esitetään esimerkkinä sellaisen rakennusmateriaalin käyttäminen, joka rakennuttajan olisi ammattitaitonsa perusteella täytynyt käsittää kestävyydeltään heikkolaatuisiksi tai terveydelle vaaralliseksi.

57. HE 93/1986 vp, s. 85 ja HE 360/1992 vp, s. 61. Kauppalaain esitöissä (HE 93/1986, s. 85) todetaan lisäksi, että kansainvälisessä kauppalaissa KL 33 §:ää vastaa ”lähinnä” edellä käsitelty CISG 40 §.

tai pyrkimys niiden salaamiseen⁵⁸. Asuntokauppalain esitöissä esimerkkinä esitetään lisäksi vuositarkastuksen järjestäminen siten, että ostaja ei voi siihen koh- tuudella osallistua⁵⁹, ja maakaaren esitöissä se, että myyjä lisää kaupan jälkeen kiinteistön vastuuta veloistaan⁶⁰.

Esitöiden esimerkit vain havainnollistavat sitä, mitä kunnianvastainen ja arvoton menettely voi olla. Oikeuskäytännössä on näiden esimerkkien sijaan ko- rostettu tapauskohtaista kokonaisarviota siitä, poikkeako sopimusta rikkoneen osapuolen menettely selvästi kyseisessä sopimuksentekotilanteessa hyväksytystä menettelystä (KKO 2007:91, kohta 5). Sopimusosapuolelta hyväksyttävä menet- tely taas voi vaihdella paitsi sopimustyyppin myös yksittäiseen sopimustilantee- seen liittyvien seikkojen, kuten sopimusosapuolten asiantuntemuksen tason ja voimasuhteiden, mukaan.⁶¹ Esimerkeistä ei siksi voi päätellä, että niissä kuvatulla toiminnalla olisi kaikissa kyseisten lakien soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa reklaamaatiovelvollisuudesta vapauttava vaikutus tai että myös niissä kuvatusta merkittävästi poikkeava menettely ei voisi olla kunnianvastaista tai arvotonta. Tämän artikkelin aiheen kannalta on kuitenkin kiinnostavaa, että lähes kaikkiin kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä havainnollistaviin esimerkkeihin liittyy myyjän tieto virheestä tai muusta sopimusrikkomuksesta ja sen lisäksi muita tekijöitä: moitittavaa on tietoisesti salata virhe tai ainakin jättää kertomatta siitä ennen kauppaa.⁶² Esitöissä ei täsmennetä, mitä ajankohtaa koskevaa tietoisuutta niissä tarkoitetaan, mutta koska myyjän tiedonantovelvollisuus ajoittuu kaupasta sopimista edeltävään aikaan, lausumilla tarkoitettaneen ensisijaisesti myyjällä ennen kauppaa olleita tietoja. Koska kysymys on vain esimerkeistä, ei tämä tie- tenkään tarkoita, että myyjän kaupan jälkeen saamat tiedot eivät olisi koskaan merkityksellisiä. Esimerkiksi se jos salataan sellaisia vikoja, jotka myyjä havaitsee ennen kaupan kohteen luovuttamista ostajalle, on usein moitittavaa.

Viittausta CISG 40 artiklaan ei voitane edellä luvussa 3.1. sanottu huomioon ottaen pitää kan- nanottona sen puolesta, että kauppalaan 33 §:ää tulisi tulkita sen sanamuodosta huomattavasti poikkeavan CISG 40 artiklan kanssa yhdenmukaisesti siten, että myyjän tietoisuus tarkoittaisi aina menettelyn kunnianvastaisuutta ja arvottomuutta. Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on tosin pidetty mahdollisena Ruotsin kauppalaan (köplag 1990:931) 33 §:n tulkitsemista yhtene- västi CISG 40 artiklan kanssa mutta samalla huomautettu, että perinteisesti kunnianvastainen ja arvoton menettely on ymmärretty suppeammin. Ks. Jan Ramberg – Johnny Herre, Allmän köprätt. Norstedts Juridik 2019, luku 9.6.4.

58. HE 14/1994 vp, s. 103 ja HE 120/1994 vp, s. 59.

59. HE 14/1994 vp, s. 103.

60. HE 120/1994 vp, s. 59.

61. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2018:11 (kohdat 37–42) myyjän menettelyn arvioinnissa otettiin huomioon se, että sekä ostaja että myyjä olivat kiinteistöalalla toimivia ammattilaisia eikä heidän välillään ollut tiedollista epätasapainoa.

62. Kiinteistön vastuiden lisäämistä koskevassa esimerkissä ei mainita myyjän tietoisuutta, mutta käytännössä on vaikea kuvitella tilannetta, jossa myyjä tietämättään lisäisi kiinteistön vastuuta veloistaan.

Kunnianvastaista ja arvotonta menettelyä koskevien säännösten ja niiden mukaisen yleisen periaatteen nojalla reklamaatiovelvollisuudesta vapauttavana voitaneen usein pitää ainakin sitä, jos myyjä tietoisesti salaa tiedossaan olevia virheitä ennen sopimuksen tekemistä tai kohteen luovuttamista tai jos myyjä tietoisesti rikkoo sopimusveloitteitaan olennaisesti. Sen sijaan periaate ei yleensä soveltune tilanteisiin, joissa myyjä saa sopimusrikkomuksesta tiedon vasta sopimuksen täyttämisen jälkeen – ellei kysymys ole tilanteesta, jossa myyjällä voidaan esimerkiksi sopimusrikkomuksesta aiheutuvan vaaran vuoksi katsoa olevan velvollisuus ilmoittaa siitä ostajalle. Kunnianvastaisesta ja arvottomasta menettelystä ei liene yleensä kysymys myöskään silloin, kun sopimusta rikkova osapuoli on sinänsä tietoinen sopimusrikkomukseen liittyvistä tosiseikoista mutta ei ole ymmärtänyt niiden tarkoittavan sopimusrikkomusta. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun sopimusehdot ovat joiltain osin tulkinnanvaraisia tai myyjä ei ole ymmärtänyt jonkin seikan kuuluvan tiedonantovelvollisuutensa piiriin.

3.3. Velallisen tiedolle oikeuskäytännössä annettu merkitys

Korkein oikeus on nimenomaisesti lausunut velallisen sopimusrikkomusta koskevan tiedon vaikutuksesta reklamaatiovelvollisuuteen ratkaisuissa KKO 2017:71 ja KKO 2021:69. Ratkaisuissa KKO 2008:8 ja 2016:69 on lyhyesti sivuttu tiedon merkitystä.⁶³

Ratkaisussa KKO 2017:71 oli arvioitavana kysymys siitä, miten sovitteluvaatimuksen esittämisen myöhäinen ajankohta vaikutti edellytyksiin sovittella laskutyönä toteutetun rakennusurakan hintaa. Sovitteluvaatimus perustui siihen, että urakan hinta oli noussut huomattavasti urakoitsijan antamaa hinta-arviota korkeammaksi. Ratkaisussa katsottiin sovittelua vastaan puhuvaksi seikaksi se, että tilaaja oli jatkanut urakoitsijan laskujen maksamista niistä reklamoimatta vielä senkin jälkeen, kun hinta-arvio oli tilaajan tietien ylittynyt. Hovioikeus oli pitänyt reklamaatiota hinnan ylittymisestä tarpeettomana, koska urakoitsija oli ilman reklamaatiotakin tiennyt sopimukseen merkityn hinta-arvion ylittyneen. Korkein oikeus katsoi hovioikeuden kannasta poiketen, että pelkästään urakoitsijan tieto hinta-arvion ylittymisestä ei ollut tehnyt reklamaatiosta tarpeetonta. Korkein oikeus viittasi siihen, että reklamaation tarkoituksena on mahdollistaa velalliselle velkojan vaatimuksiin varautuminen sekä sovintoratkaisusta neuvottelemisen, ja totesi näiden tavoitteiden toteutumisen edellyttävän, että loukattu

63. Välittömästi tiedon merkitystä koskevien ratkaisujen ja perustelulausumien lisäksi myös muilla reklamaatiota koskevilla ratkaisuilla voi olla merkitystä kysymystä arvioitaessa. Ratkaisut, joissa on argumentoitu reklamaation funktioilla, auttavat tunnistamaan oikeudellisesti relevantteina pidettyjä funktioita, joita voidaan hyödyntää myös nyt käsillä olevaa kysymystä koskevassa argumentaatioissa. Tästä näkökulmasta oikeuskäytäntöä käsitellään luvussa 4.

osapuoli ilmoittaa vastapuolelleen sopimusrikkomuksesta. Ratkaisun perustelujen mukaan reklamaatio on pääsääntöisesti tarpeen myös silloin, kun sopijapuoli olisi voinut itsekkin havaita laiminlyöneensä sopimusvelvoitteitaan. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin katsottu, että ratkaisusta ei välttämättä voida tehdä kovin pitkälle meneviä reklamaatiovelvollisuutta koskevia päätelmiä, koska asia ei koskenut normaalia sopimusrikkomusta vaan hinnan sovittelua ja epärealistisen hinta-arvion merkitystä.⁶⁴

Ratkaisussa KKO 2017:71 esitettyyn kannanottoon on sittemmin viitattu ratkaisussa KKO 2021:69 arvioitaessa, oliko lennon peruuntumisesta johtuneen viivästyksen vuoksi vakiokorvausta vaativilla matkustajilla velvollisuus vedota viivästyksen tai esittää korvausvaatimuksensa lentoyhtiölle kohtuullisessa ajassa. Ratkaisussa todettiin sopimusosapuolella olevan yleisen oikeusperiaatteen nojalla lähtökohtaisesti velvollisuus ilmoittaa sopimusrikkomuksesta toiselle sopimusosapuolelle, vaikka tästä velvollisuudesta ei olisi säädetty laissa. Tämän lähtökohdan toteamisen jälkeen arvioitiin vielä erikseen, oliko reklamaatio edellytyksenä myös vakiokorvauksen vaatimiselle.

Lentomatkustajat olivat argumentoineet, ettei reklamaatio lennon peruuntua tai viivästyessä ollut tarpeen, koska lentoyhtiö on tietoinen sopimusrikkomuksesta muutoinkin ja voi varautua tuleviin korvausvaatimuksiin ja selvityksen esittämiseen. Yhtiön näkemyksen mukaan taas reklamaation puuttuminen antoi yhtiölle aiheen luottaa siihen, että matkustaja oli katsonut lennon sopimuksen mukaiseksi tai että lennon viivästys oli ollut matkustajalle merkityksetön. Yhtiön mukaan reklamaatio kohtuullisessa ajassa oli tarpeen, jotta ajan kuluminen ei haittaisi vastuun perusteiden selvittämistä ja jotta lentoyhtiö voisi mahdollisesti vaatia korvausta häiriötilanteen aiheuttaneelta taholta.

Korkein oikeus katsoi, että pelkästään se seikka, että lentoyhtiö oli ollut tietoinen lennon peruuttamisesta ja viivästyisestä, ei tehnyt reklamaatiosta tarpeetonta. Kantaansa se perusteli viittaamalla ratkaisun KKO 2017:71 perustelulausumaan, jonka mukaan reklamaatio on pääsääntöisesti tarpeen myös silloin, kun sopijapuoli olisi voinut itsekkin havaita laiminlyöneensä sopimusvelvoitteitaan, sekä lentoyhtiön esittämiin syihin. Johtopäätöksensä korkein oikeus toteasi, että lentomatkustajalle asetettava velvollisuus kohtuullisessa ajassa vaatia korvausta tai ilmoittaa sopimusrikkomuksesta ei ole lentoyhtiön kannalta tarpeeton tai muutoin ristiriidassa passiivisuusseurausten taustalla yleisesti olevien tavoitteiden kanssa taikka epäsuhteessa sopimusosapuolten asemaan nähden.⁶⁵

On jossain määrin epäselvää, mikä merkitys ratkaisussa annettiin lentoyhtiön esittämille syille. Ratkaisua voidaan tulkita kahdella tavalla: Ensimmäisen

64. Norros 2021, s. 399.

65. Ratkaisussa katsottiin kuitenkin lentomatkustajien säilyttäneen oikeutensa vaatia korvausta reklamaation laiminlyönnistä huolimatta, koska lentoyhtiö oli laiminlyönyt lentomatkustajan korvausoikeutta koskevan tiedonantovelvollisuutensa.

tulkinnan mukaan lentoyhtiön esittämät syyt reklaamaation tarpeellisuudelle voidaan ymmärtää asia-argumenttina, joka puoltaa sitä, että vakiokorvauksen vaatimisen edellytyksenä on kohtuullisessa ajassa tehty reklaamaatio riippumatta siitä, onko viivästys ollut lentoyhtiön tiedossa ilman reklaamaatiotakin. Tämän tulkinnan mukaan lentoyhtiön ei tarvitse yksittäisessä tapauksessa erikseen perustella reklaamaation tarpeellisuutta. Toinen mahdollinen tulkinta ratkaisusta olisi, että tiedon merkitys reklaamaatiovelvollisuuden kannalta vaihtelee tapauskohtaisten olosuhteiden mukaan – koska reklaamaatio kyseisessä tapauksessa arvioitiin velallisen kannalta tärkeäksi, reklaamaatiovelvollisuus oli voimassa. Tämän tulkintavaihtoehdon mukaan reklaamaatiovelvollisuutta ei olisi silloin, jos reklaamaatiolla ei yksittäistapauksen olosuhteissa näyttäisi olevan merkitystä lentoyhtiölle.

Supeammin tiedon vaikutusta reklaamaatiovelvollisuuteen on sivuttu kahdessa kiinteistönkaupan virhettä koskevassa ratkaisussa. Ratkaisussa KKO 2008:8 arvioitiin, miten reklaamaation asianmukaisuuteen vaikutti se, että ostaja oli purkanut kiinteistöllä olevan rakennuksen ennen reklaamaatiota. Perustelujen mukaan reklaamaation oikea-aikaisuutta ja asianmukaisuutta arvioitaessa merkitystä on sopimusrikkomuksen laadulla ja tapauksen olosuhteilla sekä luonnollisesti myyjän tietoisuudella virheestä.⁶⁶ Koska lienee selvää, että myyjän tieto virheestä ei voi ainakaan tiukentaa reklaamaatiolle asetettavia vaatimuksia, perustelulausuma viitanee siihen, että tieto voi vaikuttaa reklaamaatioaikaa pidentävästi tai muutoin reklaamaatiolle asetettuja vaatimuksia lieventävästi.⁶⁷ Ratkaisussa KKO 2016:69 oli kysymys siitä, olivatko ostajat ilmoittaneet myyjille virheisiin perustuvat vaatimuksensa kohtuullisessa ajassa virheiden havaitsemisesta. Ratkaisussa on ratkaisun KKO 2008:8 perustelulausumaan viitaten todettu tapauskohtaisten olosuhteiden, muun muassa virheiden laadun ja laajuuden sekä myyjän mahdollisen virhettä koskevan tietoisuuden vaikuttavan sen arvioimiseen, kuinka nopeasti havaittu virhe ja sen taloudellinen merkitys on kohtuudella selvitettävä ja ilmoitettava myyjälle.

Kuten edellä luvussa 2.2. on esitetty, oikeuskirjallisuudessa on katsottu erityisesti ratkaisujen KKO 2002:50 ja KKO 2009:61 osoittavan, että reklaamaation puuttuminen ei saa aikaan oikeudenmenetystä, jos velallinen on tiennyt sopimusrikkomuksesta. Nähdäkseni näistä ratkaisuista ei kuitenkaan voida tehdä tällaista johtopäätöstä.

66. Lausuma on toistettu sellaisenaan sitä enempiä kehittelemättä ratkaisussa KKO 2009:61 (kohta 4).

67. Myyjän tieto virheestä voi vaikuttaa esimerkiksi siihen, millaisen ostajan kommunikaation katsotaan täyttävän reklaamaatiolle asetetut sisällölliset vaatimukset. Esimerkiksi jäljempänä käsiteltävässä ratkaisussa KKO 2009:61 kuluttajan reklaamaatiovelvollisuuden täyttämisen arvioinnissa otettiin huomioon se, että myyjä ja ostaja olivat samanaikaisesti saaneet tiedon myydyn hevosen sairaudesta hevosta tutkineelta eläinlääkäriltä. Näissä olosuhteissa ostajan ei ollut tarpeen toistaa myyjälle sitä, minkä tämä oli jo eläinlääkäriltä kuullut.

Yksityishenkilön velkajärjestelyä koskevassa ratkaisussa KKO 2002:50 katsottiin, että velkoja (pankki) oli menettänyt oikeutensa vedota velallisen maksulaiminlyönneihin maksuohjelman raukeamisperusteena, kun se oli huomauttanut kuukausittain toistuneista maksulaiminlyönneistä vasta, kun ensimmäisestä laiminlyönnistä oli kulunut noin 1,5 vuotta. Lisäksi se oli tehnyt maksuohjelman raukeamista koskevan hakemuksen vasta, kun 10 kuukautta oli kulunut ensimmäisestä huomautuksesta. Korkein oikeus katsoi, ettei hakemusta ollut tehty velkajärjestelylain (57/1993) 61 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla ilman aiheuttontaa viivytystä. Perusteluissa viitataan ”velvoiteoikeudellisten suhteiden yleiseen lähtökohtaan”, jonka mukaan vastapuolen ei tarvitse oikeutensa säilyttääkseen antaa velalliselle erityistä ilmoitusta tai huomautusta niin kauan kuin suoritus on kokonaan tekemättä. Tätä yleistä lähtökohtaa korkein oikeus perustelee sillä, että suorituksen ollessa kokonaan tekemättä suoritusvelvollinen osapuoli ei yleensä voi olla tietämätön velvollisuksiensa täyttämättä jäämisestä ja voi siten ilman vastapuolen nimenomaista ilmoitustakin varautua siihen, että tämä tulee vaatimaan seuraamuksia. Kysymys on argumentista, jolla on vakiintuneesti perusteltu yleistä sääntöä, jonka mukaan velkojalta ei edellytetä reklamaatiota viivästyksestä niin kauan kuin suoritus on edelleen tekemättä.⁶⁸ Ratkaisun perusteluja ei siksi voida lukea kannanottona siihen, miten tieto yksittäistapauksessa vaikuttaisi velvollisuuteen reklamoida sellaisesta sopimusrikkomuksesta, jota lähtökohtaisesti koskee reklamaatiovelvollisuus.⁶⁹

Ratkaisussa KKO 2009:61 oli kysymys siitä, olivatko elinkeinonharjoittajalta hevosen ostaneet kuluttajat ilmoittaneet myyjälle hevosen virheenä pidettävästä sairaudesta KSL 5:16.1:n (1258/2001) mukaisesti kohtuullisessa ajassa virheen havaitsemisesta. Hevosta oli kaupan jälkeen pidetty myyjän tallissa, ja hevosen alettua ontua myyjä ja toinen ostajista olivat yhdessä vieneet sen eläinlääkärin tutkittavaksi. Eläinlääkäri oli todennut hevosen takajalassa nivelrikon, selvittänyt nivelrikon laatua myyjälle ja ostajalle röntgenkuvan avulla ja kertonut, että hevosen tilaa voitiin ainoastaan seurata. Puoli vuotta eläinlääkärikäynnin jälkeen ostajat olivat lähettäneet myyjälle kirjeen, jossa he vaativat kaupan purkamista.

Korkein oikeus katsoi, että reklamaatiovelvollisuus oli tullut täytetyksi jo eläinlääkärin vastaanotolla nivelrikon toteamisen yhteydessä, vaikka vastaanotolla käytyjen keskustelujen sisällöstä ei ollutkaan esitetty tarkempaa näyttöä. Ratkaisevaa oli, että ostaja ja myyjä olivat tuolloin samanaikaisesti saaneet eläinlääkäriltä tiedon hevosen sairaudesta, eikä ostajan tarvinnut näissä olosuhteissa virheilmoitusvelvollisuutensa täyttääkseen toistaa myyjälle sitä, minkä tämäkin

68. Ks. esim. Taxell 1972, s. 472–473 ja Hemmo 2003, s. 164.

69. Ratkaisun merkitystä reklamaatiota koskevana oikeusohjeena on lisäksi omiaan vähentämään se, että ratkaisu ei koskenut reklamaatiovelvollisuutta vaan velkajärjestelylain 61 §:n 1 momentin mukaista aikarajaa, jota tulkittaessa ei ratkaisun perustelujen mukaan voitu noudattaa perustelulausumassa käsiteltyä periaatetta rahavelan viivästyistä koskevan reklamaation tarpeettomuudesta.

oli jo eläinlääkäriltä kuullut. Korkein oikeus kiinnitti huomiota siihen, että myyjä oli toiminut ammattimaisesti alalla ja että hänen olisi nivelrikon toteamisen jälkeen täytynyt käsittää vian todennäköisesti etenevän ja vaikeuttavan enenevässä määrin hevosen käyttämistä ostajien aikomalla tavalla. Eläinlääkärin vastaanotolla saatu tieto oli siten ollut riittävä antamaan myyjälle aiheen varautua vian perusteella esitettäviin mahdollisiin kuluttajansuojalain mukaisiin vaatimuksiin.

Ratkaisussa ei ollut niinkään kysymys siitä, että myyjän tieto virheestä olisi poistanut reklaatiovelvollisuuden, vaan siitä, että reklaatiovelvollisuus katsottiin tapauksen olosuhteissa täytetyksi, kun hevosen sairaus todettiin molempien osapuolten läsnä ollessa. Tämä ilmenee myös ratkaisun otsikosta: ”Eläinlääkäri oli hevosen myyjän ja ostajan läsnäollessa neljä kuukautta kaupanteon jälkeen todennut hevosen jalassa nivelrikon. *Ostajan katsottiin tällä tavalla täyttäneen kuluttajansuojalain mukaisen reklamointivelvollisuutensa ja ilmoittaneen virheestä* [kursivointi MH] siten, että hän oli säilyttänyt oikeutensa vaatia myöhemmin kaupan purkamista.” Ratkaisussa on kysymys kuluttajan reklaatiovelvollisuuden laadulle asetetuista vaatimuksista, eikä sen perusteella voida tehdä johtopäätöstä, että velallisen tieto sopimusrikkomuksesta tekisi reklaatiovelvollisuuden tarpeettoman. Sen sijaan se tukee päätelmää, että tieto voi vaikuttaa reklaatiovelvollisuuden sisällölle asetettaviin vaatimuksiin.⁷⁰

Kokonaisuutena arvioituna oikeuskäytännöstä ei saada sanottavasti tukea sille, että velallisen tieto sopimusrikkomuksesta yleensä vapauttaisi velkojan reklaatiovelvollisuudesta, sillä missään mainitussa ratkaisussa ei ole annettu tiedolle tällaista merkitystä.⁷¹ Ratkaisuissa on sen sijaan katsottu, että tiedolla voi olla vaikutusta reklaatiovelvollisuuden pituuteen ja reklaatiovelvollisuuden sisällölle asetettaviin vaatimuksiin. Ratkaisun KKO 2021:69 tulkinnanvaraisten perusteluiden vuoksi

70. Yhtenä argumenttina sen puolesta, että velallisen tieto sopimusrikkomuksesta poistaisi reklaatiovelvollisuuden, on käytetty myös eri mieltä olleiden jäsenten lausuntoa ratkaisussa KKO 2003:1. Ratkaisussa oli kysymys siitä, oliko konkurssipesällä oikeus saada takaisin lämpöyhtiölle maksamansa kaukolämmön liittymismaksu. Eri mieltä olleet jäsenet päätyivät hylkäämään palautusvaatimuksen muun muassa sillä perusteella, että lämpöyhtiöllä oli ollut oikeus luottaa suorituksen pysyvyyteen, koska konkurssipesä ei ollut kohtuullisessa ajassa liittymismaksun suorittamisen jälkeen ilmoittanut lämpöyhtiölle käsitystään suorituksen perusteettomuudesta. Lausunnossa todettiin reklaatiovelvollisuudesta koskevista oikeusperiaatteista seuraavan, että suorituksen saanut osapuoli voi perustellusti luottaa suorituksen pysyvyyteen, jos suorituksen tehnyt osapuoli on pysytellyt pitkään passiivisena. Rajoituksena tälle periaatteelle esitettiin, että luottamus voi saada oikeussuojaa vain, jos suorituksen saajalla ei ole olosuhteiden perusteella ollut aihetta epäillä suorituksen pysyvyyttä. Lausunnossa ei ole kysymys varsinaisesta sopimusrikkomusta koskevasta reklaatiovelvollisuudesta vaan siitä, miten pitkäaikainen passiivisuus vaikuttaa maksun suorittajan oikeuteen vedota maksun perusteettomuuteen. Nähdäkseni erimielisyyslausunnossa ei ole lainkaan otettu kantaa siihen, miten velallisen tieto sopimusrikkomuksesta vaikuttaa reklaatiovelvollisuuden laiminlyönnin seurauksiin.

71. Siitä, ettei korkeimman oikeuden ratkaistavaksi ole sattunut tapausta, jossa velallisen tieto olisi vapauttanut velkojan reklaatiovelvollisuudesta, ei tosin tietenkään voida päätellä, ettei sellaista tilannetta voisi koskaan olla.

jää kuitenkin jossakin määrin epäselväksi, tukeeko ratkaisu sitä, että velallisen tiedolle voitaisiin tapauskohtaisten olosuhteiden perusteella antaa reklamaatiovelvollisuuden kokonaan poistava merkitys silloin, kun reklamaatio on ollut velallisen kannalta selvästi tarpeeton.

4. Reklamaation funktioihin perustuvat asia-argumentit

4.1. Velallisen tiedonsaannin ja luottamuksen suojaaminen

Suomalaisessa 2000-luvun oikeuskirjallisuudessa on korostettu reklamaation funktiona erityisesti velallisen luottamuksensuojaa ja tiedonsaannin turvaamista. Reklamaation ansiosta velallinen saa tiedon sopimusrikkomuksesta ja voi varautua velkojan vaatimuksiin.⁷² Tieto mahdollistaa asian selvittämiseen osallistumisen ja vahingon rajoittamisen.⁷³ Reklamaatiovelvollisuuden ansiosta velallinen voi luottaa suorituksen sopimuksenmukaisuuteen ja *status quon* pysyvyyteen silloin, kun velkoja ei ole reklamoinut sopimusrikkomuksesta.⁷⁴ Oikeuskäytännössä nämä reklamaation funktiot on otettu huomioon muun muassa arvioitaessa kohtuullisen reklamaatioajan pituutta (KKO 2008:8, kohdat 4–6) ja reklamaation sisällölle asetettuja vaatimuksia (KKO 2009:61, kohdat 4, 7 ja 10).

Velallisen tiedonsaannin näkökulmasta reklamaatio voi vaikuttaa tarpeettomalta, jos velallinen ilman reklamaatiotakin tietää sopimusrikkomuksesta. Vasta-argumenttina tälle näkökohdalle on kuitenkin esitetty, että sellainenkaan velallinen, joka tietää sopimusrikkomuksena pidettävästä seikasta, ei välttämättä tiedä velkojan suhtautumisesta sopimusrikkomukseen eli ennen kaikkea siitä, haluaako velkoja esittää sopimusrikkomuksen perusteella vaatimuksia.⁷⁵ Reklamaatio ei ole pelkkä neutraali ilmoitus jostakin tosiseikasta, vaan siinä on olennaista

72. Ks. esim. Bärlund 2003, s. 331; Saarnilehto 2010a, s. 4; Saarnilehto 2010b, s. 148 ja Ari Saarnilehto, Reklamaatio ja vanhentuminen. Edilex 2010/2, www.edilex.fi/lakikirjasto/6729 (Saarnilehto 2010c), s. 2–3.

73. Ks. esim. Hemmo 2003, s. 155; Bärlund 2002, s. 493 ja Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 78–79.

74. Bärlund 2002, s. 477; Hemmo 2003, s. 164; Norros 2018, s. 444; Norros 2021, s. 394 ja Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 78–79.

75. Ks. luvut 2.2. ja 3.3. Myös ratkaisussa KKO 2008:8 esitettiin reklamaation tarkoitukseksi, että myyjä saa tiedon siitä, että ostaja ei pidä suoritusta sopimuksen mukaisena. Ajan kulumisen todettiin voivan perustaa myyjälle luottamuksen siihen, että kaupan kohde on ollut sopimuksen mukainen tai havaitut virheet ostajalle merkityksettömiä. Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, että myyjän pitää voida perehtyä väitettyihin virheisiin, ottaa kantaa ostajan vaatimuksiin, mahdollisesti korjata virhe tai tehdä sovintotarjous. Ratkaisussa KKO 2018:38 (kohta 25) todettiin kiinteistön myyjän voivan osallistua asian selvittelyyn sen jälkeen, kun ostaja on ilmoittanut virheestä ja siihen perustuvista vaatimuksistaan.

tuoda velallisen tietoon velkojan käsitys näiden tosiseikkojen merkityksestä – se, että velkoja katsoo velallisen rikkoneen sopimusta.⁷⁶ Velkojan käsityksen merkitys korostuu sellaisissa tilanteissa, joissa suorituksen sopimuksenmukaisuuteen liittyy epäselvyyttä. Kuitenkin myös suorituksen ollessa selvästi sopimuksenvastainen velkojan passiivisuus on omiaan aiheuttamaan epäselvyyttä siitä, aikooko velkoja vedota sopimusrikkomukseen, ja pitkään jatkuessaan passiivisuus antaa yleensä aiheen olettaa velkojan tyytyneen suoritukseen sellaisenaan.⁷⁷

Sopimusrikkomuksesta tietoinen velallinen voi myös itse pyrkiä selvittämään asiaa sen sijaan, että odottaisi velkojan reagointia. Koska velallinen voi myös itse tiedustella velkojan kantaa asiaan, ei ole välttämätöntä turvata hänen tiedonsaantiaan asettamalla velkojalle aktiivisuusvelvollisuutta.⁷⁸ Tähän argumenttiin voi liittyä ajatus siitä, että sopimusta rikkonut osapuoli ei ansaitse suojaa: on perustellumpaa suojata omien etujensa valvomisessa passiivisuutta osoittanutta velkojaa kuin sopimusta tietoisesti rikkonutta velallista.

Kokonaisuutena arvioituna reklamaation merkitys velallisen tiedonsaannin turvaamisen kannalta on tavallista vähäisempi silloin, kun velallinen tietää virheestä.

4.2. Velkojan epälojaalin menettelyn torjuminen

Se, että velkojan on ilmoitettava sopimusrikkomuksesta velalliselle kohtuullisessa ajassa, vähentää velkojan mahdollisuuksia spekuloida velallisen kustannuksella. Velkoja ei voi esimerkiksi odottaa, miten kaupan kohteena olevan tavaran kaltaisten tavaroiden hintataso kehittyy, ennen kuin päättää virheeseen vetoamisesta.⁷⁹

Velallisen tarve suojaan velkojan epälojaalia menettelyä kohtaan ei poistu, vaikka velallinen tietäisi sopimusrikkomuksesta. Se, että reklamaation tekemiselle ei tällaisessa tapauksessa olisi aikarajaa, lisäisi velkojan mahdollisuuksia spekulointiin. Spekulatiomahdollisuuden merkitys rajoittuu kuitenkin lähinnä sopimuksen purkamista koskeviin vaatimuksiin, sillä muut virheen seuraamukset, joihin ei liity suoritusten palauttamista tai suoritusvelvollisuuden

76. Ks. esim. Bärlund 2002, s. 240.

77. Hultmark huomauttaa, että sopimusrikkomuksesta tietoinen velallinen osaa yleensä odottaa velkojan reagoivan asiaan ja ettei lyhytkestoinen passiivisuus siksi anna hänelle aiheita olettaa velallisen hyväksyneen suorituksen. Ks. Hultmark 1996, s. 37. Argumentti puoltaa sitä, että tiedolla voi olla vaikutusta reklamaatioajan pituuteen.

78. Ks. esim. Hultmark 1996, s. 29.

79. Keinottelumahdollisuuden estämiselle ei ole annettu suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa, esitöissä ja oikeuskäytännössä niin suurta painoarvoa kuin reklamaation muille funktioille. Sitä ei ole mainittu esimerkiksi keskeisten sopimusoikeudellisten lakien reklamaatio säännösten perusteluissa eikä korkeimman oikeuden ratkaisuissa.

lakkaamista, eivät samalla tavalla mahdollista hintavaihteluista hyötymistä.⁸⁰ Keinottelun estämiseksi riittäisi se, että purkamista koskeva vaatimus olisi esitettävä kohtuullisessa ajassa, mutta muutoin sopimusrikkomukseen voisi vedota myöhemminkin. Tästä näkökulmasta ei olisi kovin ongelmallista, jos velkojan tieto vapauttaisi neutraalista reklamaatiosta mutta ei purkuvaatimusta koskevasta määräajasta (katso esimerkiksi KL 39.2 §).

4.3. Sopimusrikkomusten selvittämisen edistäminen

Edellä esitetysti 2000-luvun oikeuskirjallisuudessa korostetaan reklamaation ja velallisen luottamuksensuojan yhteyttä. Oikeuskäytännössä ja lakien esitöissä painotus on hieman eri siten, että velallisen tiedonsaannin rinnalla korostetaan tavoitetta sopimusrikkomusten joutuisasta ja sujuvasta selvittämisestä vahvemmin kuin oikeuskirjallisuudessa.

Virhetilanteiden nopea selvittäminen mainitaan reklamaation tavoitteena muun muassa maakaaren ja asuntokauppalain reklamaatiosäännösten perusteissa.⁸¹ Oikeuskäytännössä korostetaan reklamaation merkitystä sopimusrikkomuksen selvittämisen joutuisuuden, sujuvuuden ja luotettavuuden turvaajana. Ratkaisussa KKO 2008:8 kiinnitettiin myyjän luottamuksensuojaan liittyvien näkökohtien ohella huomiota siihen, että ajan kulumisen vaikeuttaa vastuukysymysten selvittämistä. Tämä näkökohta on toistettu ainakin ratkaisuihin KKO 2016:69 (kohta 8), KKO 2018:38 (kohta 24) ja KKO 2020:6 (kohta 14). Ajan kulumisen on nähty muun muassa vaikeuttavan todistelun edistämistä ja sen myötä lisäävän oikeudenkäyntien kustannuksia ja heikentävän edellytyksiä päästä aineellisesti oikeaan lopputulokseen (KKO 2016:69, kohta 8, KKO 2018:38, kohta 21 ja KKO 2020:6, kohta 14). Todistelun turvaamiseen liittyy myös ratkaisun KKO 2008:8 perustelulausuma, jossa katsottiin myyjän oikeussuojan edellyttävän, että myyjälle varataan tilaisuus perehtyä väitettyihin virheisiin. Myyjälle varattu tilaisuus perehtyä virheisiin parantaa myyjän edellytyksiä hankkia todistelua.

Reklamaatiovelvollisuus edistää sopimusrikkomustilanteiden nopeaa käsittelyä, koska tehty reklamaatio käynnistää asian selvittämisen osapuolten välillä ja tekemättä jätetty reklamaatio tarkoittaa vaadeoikeuden menettämistä. Mitä nopeammin selvittely alkaa, sitä joutuisammin sen voidaan olettaa myös päättyvän – myös siksi, että erimielisyydet on usein yksinkertaisempaa käsitellä tuoreeltaan. Se, että velallinen tietää sopimusrikkomuksesta, ei poista asian selvittämisen viivästyttämisestä aiheutuvia haittoja. Sinänsä velallisen tieto sopimusrikkomuksesta mahdollistaa sen, että velallinen itse tiedustelee velkojan kantaa

80. Ks. esim. Hultmark 1996, s. 33–34 ja Bärlund 2002, s. 484–485.

81. HE 120/1994 vp, s. 58 ja HE 21/2005 vp, s. 16.

asiaan ja selvittely käynnistyy ilman velkojan aloitetta. Jos velallinen ei näin tee, reklaamaatiovelvollisuuden puuttuminen kuitenkin johtaisi siihen, että sopimusrikkomukseen voitaisiin vedota vielä pitkän hiljaisuuden jälkeen.

Malli, jossa sopimusrikkomuksen selvittäminen käynnistyy nopeasti sopimusrikkomuksen ilmenemisen jälkeen, on omiaan vähentämään sopimusrikkomuksen selvittämisestä ja selvittämiseen varautumisesta aiheutuvia kustannuksia. Ensinnäkin vanhojen asioiden selvittäminen voi olla monimutkaisempaa ja aiheuttaa enemmän kustannuksia, esimerkiksi ylimääräisen selvitystyön vuoksi. Toiseksi se, että reklaamaatiosäännöt estävät yllättävät vaatimukset jo vanhojen tapahtumien perusteella, vähentää sopijapuolten tarvetta varautua esittämään näyttöä vanhoista asioista. Sopimusrikkomuksesta tietoinen velallinen voi sinänsä varautua sopimusrikkomuksen selvittämiseen paremmin kuin rikkomuksesta tietämätön velallinen, mutta varautumisesta aiheutuu silti kustannuksia.

Jouduttaessaan konfliktinratkaisua reklaamaatiovelvollisuus myös vähentää riskiä siitä, että sopimusriidassa päädytään aineellisesti väärään ratkaisuun sen vuoksi, että ajan kuluminen on vaikeuttanut todistelun esittämistä. Vaikka tieto sopimusrikkomuksesta voi edistää velallisen mahdollisuuksia varautua todistelun esittämiseen, se ei poista esimerkiksi sitä ongelmaa, että mahdollisessa oikeudenkäynnissä todistajat eivät enää luotettavasti muista vanhoja tapahtumia tai että sopimusrikkomuksen aikaisista olosuhteista on muutoin vaikea esittää näyttöä. Mitä pidempi aika sopimusrikkomuksesta kuluu, sitä vaikeammaksi voi käydä sen selvittäminen, millainen esimerkiksi kaupan tai työsuorituksen kohde on ollut välittömästi velallisen suorituksen jälkeen tai johtuvatko siinä olevat viat sopimusrikkomuksesta, velkojan omista toimista vai ulkopuolisista seikoista.⁸² Tällaiset epäselvyydet voivat johtaa paitsi aineellisesti virheellisiin ratkaisuihin myös muutoksenhaun lisääntymiseen ja sen myötä kustannuksiin sekä asianosaisille että yhteiskunnalle.⁸³

82. Ks. esim. KKO2008:8, jossa kiinteistökaupan reklaamaatio katsottiin myöhästyneeksi, kun ostaja reklamoi vasta purettuaan kiinteistöllä olleen rakennuksen. Oikeuskirjallisuudessa on huomautettu, että ainakin kuluttajasopimuksissa ajan kulumisen todistelua vaikeuttava vaikutus voitaisiin ottaa huomioon todistustaakan jaossa sen sijaan, että reklaamaation myöhästyminen johtaisi vaadeoikeuden menettämiseen. Sellaisten vikojen, jotka ilmenevät tietyn ajan kuluessa elinkeinonharjoittajan suorituksesta, oletettaisiin olleen olemassa jo suoritushetkellä, ja elinkeinonharjoittajalla olisi yleensä todistustaakka siitä, että vika on syntynyt myöhemmin. Todistustaakka kääntyisi kuluttajalle, jos kuluttaja olisi laiminlyönyt reklaamaation. Ks. Bärlund 2002, s. 493.

83. Hultmark (1996, s. 30–31) suhtautuu epäillen tarpeeseen turvata todistelua reklaamaatiosäännöllä, koska yleensä jo se, että todistustaakka tavaran virheellisyydestä luovutushetkellä on ostajalla, kannustaa ostajaa asian selvittämiseen riittävän joutuisasti. Sopimusrikkomustilanteeseen liittyy kuitenkin usein myös muita riitaisia tosiseikkoja kuin virheen olemassaolo. Esimerkiksi vahingonkorvausvastuun edellytyksiä arvioitaessa velallisella on tyypillisesti todistustaakka kontrollivastuusta vapauttavasta esteestä tai ekskulpaatiovastuusta vapauttavasta huolellisuudesta.

Sopimusrikkomuksen selvittämisen kustannuksiin ja varmuuteen voi vaikuttaa myös se, kuinka selkeitä reklamaatiota koskevat säännöt ovat ja kuinka yksinkertaista niiden soveltaminen on. Jos reklamaatiota koskevat säännöt ovat epäselviä tai niiden soveltaminen edellyttää kovin tapauskohtaista harkintaa, niistä voi syntyä osapuolten välille ylimääräistä erimielisyyttä: ennen varsinaisen sopimusrikkomusta koskevan erimielisyyden ratkaisemista on selvitettävä, onko velkojalle reklamaatiota koskevien sääntöjen mukaan vielä oikeus vedota sopimusrikkomukseen. Tässä suhteessa ihanteellisia olisivat mahdollisimman yksinkertaiset säännöt, esimerkiksi poikkeukseton reklamaatiovelvollisuus: jos reklamaatiota ei ole tehty, olisi selvää, että oikeutta vedota virheeseen ei ole ja että asian lisäselvittely on tarpeetonta. Ongelmallisia taas ovat epäselvät, tapauskohtaista harkintaa edellyttävät tai vaikeasti selvitettävään oikeustositseikastoon perustuvat säännöt.⁸⁴

Se, että velallisen tiedolla olisi reklamaatiosta vapauttava merkitys, olisikin ongelmallista juuri konfliktinratkaisun sujuvuuden ja oikeusvarmuuden kannalta.⁸⁵ Kysymys olisi reklamaatiovelvollisuutta koskevasta poikkeuksesta, jonka oikeuslähdeperusta ja tarkempi sisältö ovat epäselviä.⁸⁶ Mitä seikkoja tiedon pitäisi koskea tai kuinka varmaa sen tulisi olla, jotta se vapauttaisi reklamaatiovelvollisuudesta? Jos velallinen on oikeushenkilö, kenen tieto on reklamaatiovelvollisuuden kannalta ratkaiseva? Lisäksi jotakin seikkaa koskeva tieto on ratkaisuperusteena ongelmallinen siksi, että tieto on velallisen mielensisäinen asia, josta on vaikea esittää näyttöä.⁸⁷ Vaarana on, että oikeudenkäynnissä kysymys reklamaationvelvollisuuden olemassaolosta muodostuisi jopa vaikeammaksi ratkaista kuin muut sopimusrikkomukseen liittyvät kysymykset. Pahimmillaan tällaisen esikysymysluonteisen kysymyksen epäselvyys voi johtaa siihen, että siitä riidellään useammassa oikeusasteessa ennen kuin muita riitaisia kysymyk-

84. Norros on puoltanut selkeystavoitteen huomioimista reklamaatiosääntöjen kanssa samantapaisia tarkoituseriä palvelevien velan vanhentumista koskevien sääntöjen tulkinnassa. Norroksen mukaan tavoitetta voidaan edistää muun muassa suosimalla yksinkertaisia ja suoraviivaisia tulkintoja tosiseikastositseidonnaisten tulkintojen sijaan sekä painottamalla poikkeusten sijaan pääsääntöjä. Ks. Olli Norros, Vahingonkorvausvelan vanhentuminen. Alma Talent 2015, s. 231–232.

85. Luukkonen Yli-Rahnasto on pitänyt oikeusvarmuuden näkökulmasta ongelmallisena jo sitä, että reklamaatiovelvollisuus perustuu usein nimenomaisen lainsäädännön sijaan yleisiin oppeihin, ks. Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 52–55. Reklamaatiovelvollisuus on kuitenkin niin vakiintunut ja yleisesti hyvin tunnettu, ettei sen voimassaolo myös laissa säätelemättömissä sopimuksissa liene oikeusvarmuuden näkökulmasta ongelmallista, jos vain sitä koskevat säännöt ovat riittävän selkeitä.

86. Edellä kuvatusti sääntö ei juuri saa tukea virallislähteistä, vaikka sitä on puollettu oikeuskirjallisuudessa.

87. Esimerkiksi Luukkonen Yli-Rahnasto (2021, s. 441) on kiinnittänyt huomiota siihen, että velallisen tiedon osoittaminen voi olla vaikeaa ja rajanveto tiedon ja velallisen moitittavan menettelyn välillä ”häilyvä”.

siä päästään ratkaisemaan.⁸⁸ Vaarana oikeusvaikutusten kytkemisessä velallisen tietoon on myös se, että tiedon vaikean toteennäytettävyyden vuoksi käytännössä ratkaisevaksi voisi muodostua tosiasiallisen tiedon sijaan se, mitä velallisen olisi pitänyt tietää. Tällainen kehitys olisi omiaan supistamaan reklaamaatiovelvollisuuden alaa huomattavasti, sillä usein voidaan argumentoida sen puolesta, että velallisen pitäisi tietää, millaisen suorituksen on tehnyt.⁸⁹

5. Johtopäätökset

Oikeuskirjallisuudessa tiedon vaikutusta reklaamaatiovelvollisuuteen on hahmotettu eri tavoin. Yhtäältä on esitetty, että velallisen tieto sopimusrikkomuksesta vapauttaisi velkojan reklaamaatiovelvollisuudesta. Toisaalta on katsottu, että tiedolla ei yksinään ole tällaista vaikutusta mutta että tieto voi yhtenä seikkana vaikuttaa siihen, pidetäänkö velallisen menettelyä kunnianvastaisena ja arvottomana ja siten reklaamaatiovelvollisuudesta vapauttavana. Lisäksi tieto voi vaikuttaa reklaamaatiovelvollisuuden sisältöön.

Virallislähteistä saa jossakin määrin tukea kummallekin kannalle. Kansainvälisen kauppalain 40 artiklassa myyjän sopimusrikkomusta koskevalle tiedolle on annettu reklaamaatiovelvollisuudesta vapauttava vaikutus, mutta tämän kansainvälisenä kompromissina syntyneen säännöksen perusteella ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä tiedon merkityksestä kansallisessa oikeudessa. Muuten lainsäädännössä ei ole säädetty tiedon reklaamaatiosta vapauttavasta vaikutuksesta, mutta erityyppisiä kauppasopimuksia koskevien lakien esitöissä velallisen tietoa yhdessä virheiden salaamisen kanssa on pidetty kunnianvastaisena ja arvottomana menettelynä. Muissakin sopimustyypeissä vaikeneminen sopimuksen tekohetkellä tai sopimuksen täyttämisen aikaan tiedossa olevasta virheestä lienee usein katsottavissa kunnianvastaiseksi ja arvottomaksi menet-

88. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, jos käräjäoikeus hylkää sopimusrikkomukseen perustuvat vaatimukset reklaamation laiminlyönnin vuoksi mutta hovioikeus tai korkein oikeus katsoo, että reklaamaatiovelvollisuutta ei ole ollut, ja palauttaa asian käräjäoikeuteen.

89. Selvyden vuoksi on korostettava, että pidän epätoivottavana nimenomaan reklaamaatiovelvollisuuden kytkemistä velallisen tietoon tai velalliselta edellytettyn tietoon yksittäistapauksessa. Eri asia on, että reklaamaatiota koskevien sopimustyyppikohtaisten reklaamaatiosääntöjen sisällössä on perusteltua ottaa huomioon myös se, millaiset edellytykset kummallakin osapuolella on tyypillisesti havaita ja tunnistaa sopimusrikkomus. Esimerkiksi kuluttajasopimuksissa (ks. esim. Bärlund 2002, s. 181–184 ja Luukkonen Yli-Rahnasto 2021, s. 137–139) ja asiantuntijapalveluissa (ks. esim. Christina Ramberg, Reklamation mot advokater och revisorer. Svensk Juristtidning 2010, s. 142–156, 152–153) erot osapuolten asiantuntemuksessa puoltavat usein sitä, että velkojalla ei ole varsinaista tarkastusvelvollisuutta eikä reklaamaatioaika ala kuluu ennen kuin velkojalla on tosiasiallinen tieto sopimusrikkomuksesta.

telyksi, kun taas sopimuksen täyttämisen jälkeen saatavalla tiedolla harvemmin lienee tällaista merkitystä. Arviointiin vaikuttaa kuitenkin merkittävästi se, millaisesta sopimustyyppistä on kysymys: jos sopimusosapuolten välillä on esimerkiksi erityinen luottamussuhde tai kiinteää ja pitkäaikaista yhteistoimintaa, velalliselta voidaan usein myös sopimusrikkomustilanteessa edellyttää laajempaa vastapuolen etujen huomioon ottamista kuin kaupan kaltaisessa kertasopimuksessa.

Korkeimman oikeuden käytännöstä ei ole juuri saatavissa tukea periaatteelle, jonka mukaan pelkkä velallisen tieto sopimusrikkomuksesta vapauttaisi velkojan reklaamaatiovelvollisuudesta. Ratkaisukäytännössä on pikemminkin suhtauduttu melko torjuvasti siihen, että tiedolle annettaisiin tällainen merkitys. Tosin ratkaisun KKO 2021:69 perustelut on mahdollista ymmärtää siten, että velallisen tiedolla voisi olla tällainen vaikutus silloin, kun reklaamaatio ei tapauksen olosuhteissa ole tarpeen velallisen suojaamiseksi. Edellä esitettyjen reklaamaatiosääntelyn selvyyteen ja sopimusrikkomuksen selvittämisen sujuvuuteen ja varmuuteen liittyvistä syistä olisi kuitenkin ongelmallista, jos velkojan reklaamaatiovelvollisuus määräytyisi sen mukaan, millaisia vaikutuksia reklaamaatiolla olisi velallisen kannalta yksittäisessä tapauksessa. Velkoja ei yleensä edes tiedä kaikista sellaisista velallisen toiminnan järjestämiseen liittyvistä seikoista, jotka vaikuttavat velallisen tarpeeseen saada ajoissa ilmoitus sopimusrikkomuksesta. Parempi lähestymistapa on arvioida tiettyä sopimustyyppiä ja sopimusrikkomusta koskevaa reklaamaatiovelvollisuutta sen mukaan, millaisia reklaamaatiovelvollisuuden puolesta ja sitä vastaan puhuvia näkökohtia kyseiseen sopimustyyppiin yleisesti liittyy.

Reklaamaation funktioiden näkökulmasta velkojan tieto sopimusrikkomuksesta vähentää reklaamaation merkitystä mutta ei poista sitä. Sopimusrikkomuksesta tietoinenkin velallinen tarvitsee tiedon velkojan suhtautumisesta sopimusrikkomukseen, mutta hänen ei välttämättä tarvitse odottaa velkojan ilmoitusta, vaan hän voi myös itse tiedustella velkojan kantaa. Velkojan epälojaalin menettelyn torjumiseen riittää yleensä se, että purkuvaatimukselle on määräaika. Sen sijaan asian selvittämiseen liittyvät näkökohdat puhuvat vahvasti sen puolesta, että reklaamaatiovelvollisuus ei riipu velallisen tiedosta: aktiivisuuden edellyttäminen velkojalta edistää sopimusrikkomusten joutuisaa selvittämistä ja sen myötä vähentää niitä haittoja, joita sekä osapuolille että yhteiskunnalle aiheutuu selvittämisen viivästymisestä. Oikeusvarmuuden näkökulmasta on tavoiteltavaa, että normit ovat selkeitä ja niiden soveltaminen ennakoitavaa. Tältä kannalta olisi ongelmallista, jos velallisen tiedolle annettaisiin reklaamaatiosta vapauttava vaikutus ilman mainittavaa tukea laista tai oikeuskäytännöstä. Lisäksi oikeusvaikutusten kytkeminen tietoon on ongelmallista siksi, että tiedon – tai sen puutteen – näyttäminen on yleensä hankalaa.

Edellä esitetyn perusteella pidän perustelluimpana tulkintaa, että pelkkä velallisen tieto sopimusrikkomuksesta ei yleensä ole reklaamaatiovelvollisuu-

desta vapauttava peruste silloin, kun tällaisesta vaikutuksesta ei ole erikseen säädetty. Tieto yhdessä muiden seikkojen kanssa arvioituna voi kuitenkin antaa aiheen pitää velallisen menettelyä kunnianvastaisena ja arvottomana. Tiedolla voi olla merkitystä myös arvioitaessa kohtuullisen reklamaatioajan pituutta ja reklamaation sisällölle asetettavia vaatimuksia. Reklamaatioajan kohtuullisuusarvioinnissa on merkitystä sekä velkojan että velallisen olosuhteilla, ja velallisen tieto sopimusrikkomuksesta vähentää usein reklamaation nopeuden merkitystä velkojan kannalta. Tällainen arviointi mahdollistaa kummankin osapuolen olosuhteisiin liittyvien tekijöiden sekä esimerkiksi osapuolten tiedoissa ja asian-tuntemuksessa olevan eron huomioon ottamisen toisin kuin se, että velallisen tieto sopimusrikkomuksesta vapauttaisi velkojan kokonaan reklamaatiovelvollisuudesta. Reklamaation sisältö taas voi olla erityisesti sopimusrikkomuksen yksilöinniltä yksinkertaisempi silloin, kun olosuhteiden perusteella on selvää, että sopimusrikkomus on jo ennestään velallisen tiedossa.

The effect of a debtor's awareness of a contract breach on a creditor's duty to give notice

MIA HOFFRÉN, LL.D., Professor, University of Eastern Finland

When a breach of contract occurs, the aggrieved party (creditor) is usually obliged to give notice of the breach to the breaching party (debtor) within a reasonable time. If the creditor neglects this duty, they lose their right to claim remedies for breach of contract.

Sometimes the debtor is aware of a breach even without notification. The article examines the question of how the debtor's knowledge of the breach affects the creditor's duty to give notice.

The author's conclusion is that the debtor's knowledge as such does not usually exempt the creditor from the duty to give notice. However, the debtor's knowledge, together with other facts, can give reason to consider the debtor's conduct reprehensible in such a way that the creditor may invoke a breach of contract despite the neglect of the duty to give notice. The debtor's conduct can be considered reprehensible, for example, when a seller has deliberately concealed defects from the buyer. In other cases, the debtor's knowledge of the breach can affect the assessment of whether the notice was given within a reasonable time and whether the content of the notification was sufficient.